

'Syncope en consonantengeminatie'

R.C. Boer

bron

R.C. Boer, 'Syncope en consonantengeminatie.' In: *TNTL* 37 [nieuwe reeks deel 29] (1918), p. 161-222.

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/boer043sync01_01/colofon.htm

© 2002 dbnl / R.C. Boer

Syncope en consonantengeminatie.

De verdeling der accenten in een volzin is het product van meerdere krachten. Onder deze zijn er twee, op welke ik aan het begin dezer studie de aandacht wil vestigen. Deze zijn de traditie en het rythme. Tot de traditie behoort onder meer, dat ieder woord eene vaste accentuatie heeft, die in den zin zooveel mogelijk bewaard blijft. De meeste Nederlandsche woorden bijvoorbeeld hebben, wanneer zij afzonderlijk gesproken worden, het hoofdaccent op de eerste lettergreep. In den zin blijft deze betoning in de meeste gevallen behouden. Tot de traditie behoort het ook, dat in zekere verbindingen van woorden sommige woorden regelmatig over andere domineeren, bijvoorbeeld het zelfstandig naamwoord over het voorafgaand lidwoord, het verleden deelwoord over het hulpwerkwoord. Traditioneel kan men ook vele afwijkingen van deze betoning noemen, met name de duidelijkheidsbetoning, die syllaben op den voorgrond brengt, waarop de spreker in het bijzonder de aandacht wil vestigen. Deze wijze brengt wel mee, dat een zelfde volzin op meerdere wijzen betoond kan worden, maar deze wijzigingen hebben toch hun grond in een bestaand gebruik.

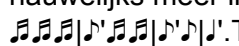
In het Oudgermaansch was in dezen zin traditioneel niet alleen een hoofddrukaccent, dat in niet samengestelde woorden op de eerste syllabe viel, maar ook een afnemen van den druk naar het einde toe. Dit blijkt uit syncope- en verkortingsverschijnselen. De syncope en de verkorting tasten altijd het eerst de laatste syllabe van het woord aan; de tusschensyllaben zijn in de oudste periode nog geheel intact, en in de verschillende dialecten worden zij ook door jongere wetten verschillend behandeld. Dit wijst er op, dat in het Oergermaansch de

paenultima zwaarder druk had dan de ultima, en dat de jongere syncopeeringen in tusschensyllaben althans voor een deel het gevolg zijn van secundaire accentwijzigingen. Waar in vierlettergrepige woorden de derde boven de tweede gaat, is toch de neergaande lijn in zooverre aanwezig, als de syncope in de tweede dan jonger is dan in de vierde, en de derde ook beneden de eerste blijft. De accentbeweging is in zulk een geval, wanneer men met het laagste cijfer het sterkste accent aanduidt 1. 3. 2. 4.

De tweede factor, die bij de accentueering van den zin, en niet minder van het woord, een groote rol speelt, is het rythme. De regels, die hier gelden, worden op den duur ook traditioneel, maar toch is hierin een element, dat, daar het wortelt in de behoefte aan regelmatigheid, die elken arbeid vereenvoudigt, altijd hetzelfde is.

Als een grondregel mag men aanmerken, dat er een natuurlijk streven is, om accenten van eenig gewicht op gelijken afstand te leggen. Zegt men: '*t is mooi weer*', dan laat de natuurlijke beweging van dezen volzin zich in muzieknoten aldus weergeven ♪|♪|♪'. Plaatst men vóór *mooi* een bepalend woord van één lettergreep, dat zwaarder betoond is, b.v. *heel*, dan wordt de duur van den volzin niet langer, maar de tijd, die eerst aan *mooi* toekwam, wordt nu over *heel* en *mooi* verdeeld; de volzin '*t is heel mooi weer*' krijgt de beweging: ♪|♪'♪|♪'. Zegt men in plaats van *heel*: *deksels*, dan luidt het ♪|♪'♪'♪|♪'. Zegt men *alle machtig*, dan wordt het ♪'♪'♪'♪|♪'♪'♪|♪'; de twee eerste syllaben van het bijwoord worden in den voorslag gebracht, die nu versneld wordt, en de drie syllaben *-machtig mooi* correspondeeren met de ééne syllabe *mooi* in den volzin, die het eerst genoemd werd. Evenzoo, maar met andere verdeling, *leelijk* (♪'♪), *heel leelijk* (♪'♪'♪).

De ruimte tusschen twee accenten is rekbaar; dit ligt voor de hand. Wanneer er veel taalstof in moet worden ondergebracht, zal zij licht iets langer zijn, dan wanneer zij door ééne

lettergreep gevuld wordt. Maar wordt de stof te omvangrijk, dan bestaat er kans, dat de maat gebroken wordt, en het tempo wordt door de toevoeging van eene nieuwe tijdseenheid verlangzaamd. Zoo zal de volzin '*t is ongelooflijk leelijk weer* nauwelijks meer in twee maten kunnen gezegd worden, maar de beweging wordt: . Tegelijk wordt het accent op de eerste syllabe van *leelijk* versterkt, al blijft deze bij de hoofdsyllabe van het bepalend woord *ongelooflijk* nog op den achtergrond.

De afstand tusschen twee accenten heeft dus zijn maximum, maar hij heeft ook zijn minimum. Een opeenvolging van twee of meer betrekkelijk zware accenten met zeer korte tusschenruimte wordt vermeden. Zij komt wel voor, maar zij toont dan neiging tot rhythmiseering. Zegt men, ongeduldig antwoordende op eene onwelkome bewering: *ja ja ja*, dan kan dit luiden , maar heel licht zal dit worden , en wanneer men opzettelijk aan ieder *ja* gelijken toon wil geven, rekt men den klinker en zegt *jā jā jā* (of *d'd'd*).

De minimum-afstand voor twee zware accenten wordt in het volgende een spreekmaat genoemd. Zijn duur wordt aangegeven door een kwart noot ($\downarrow$). Er is op te letten, dat niet iedere spreekmaat met een zwaar accent begint. Het begin der spreekmaat is de plaats, waar na een vorig hoofdaccent zonder rhythmisch bezwaar een nieuw hoofdaccent kan vallen. Maar dikwijls valt er slechts een sterker of zwakker bijaccent. In de spreekmaat heeft, althans indien zij uit meer dan één syllabe bestaat, wederom eene verdeling van druk plaats, waarbij naar gelijkmatigheid gestreefd wordt. Bevat zij twee syllaben, dan zal het accent der tweede liefst in het midden der maat vallen; bevat zij er drie, dan blijft licht de verdeling in tweeën heerschen, zoodat men 1 + 2 krijgt of 2 + 1 (of); triolen-verdeeling is echter ook mogelijk. De bijaccenten in de spreekmaat zijn zwakker dan die aan het begin derzelfde en liefst ook der volgende maat. Deze rhyth-

mische neigingen kunnen in strijd komen met de hierboven genoemde dalende accentbeweging in meerlettergrepige woorden, en het gevolg kan zijn, dat eene ultima boven eene paenultima verheven wordt, of dat beide om den voorrang strijden.

Voor het oudgerm. is aan te nemen, dat de minimum-inhoud voor een spreekmaat eene grammatisch lange syllabe is. De lange syllabe kan dus de spreekmaat vullen. Eene korte syllabe is daartoe niet in staat. ¹⁾ Dit blijkt uit het volgende. Bij de opeenvolging van twee fortissyllaben of van fortis en semifortis is altijd de eerste lang. Twee fortissyllaben kunnen alleen op elkander volgen, indien zij tot verschillende woorden behooren. Monosyllaba op korten klinker verlengen dien klinker, tenzij zij en- of proclitisch zijn. Daarmee is reeds de opeenvolging $\acute{\times}$ uitgesloten. Semifortis treedt op in composita. In geen compositum echter, waarvan het eerste lid uit ééne grammatisch korte syllabe bestaat en fortis draagt, terwijl het tweede lid semifortis op de eerste syllabe heeft, blijven deze betoningsverhoudingen op den duur onveranderd. Eenlettergrepige praefixen met korte syllabe zijn òf toonloos, òf de klinker wordt verlengd, òf de toon op het praefix heeft ten gevolge, dat de volgende syllabe haar accent verliest. Voorbeelden zijn 1°: go. *ga-* wordt ndl. *ge-* 1° en 2° go. *bi-* wordt ndl. *be-* (toonloos) en *bij* met verlengde *i*; 3° go. *gansjan*, indien het met *ganisan* samenhangt; on. *gamall*, d. s. *gōmlum* uit *ga-máll*. In niet samengestelde woorden volgen op de hoofd-tonige syllabe òf niet meer syllaben òf bijna uitsluitend syllaben met infortis.

Men kan hieruit afleiden, dat in woorden van den grammatischen vorm $\acute{\times}$ de beweging regelmatig is $\text{♩} \text{♩}$, terwijl bij den vorm $\acute{\times}$ de beweging zoowel $\text{♩} \text{♩}$ als $\text{♩} \text{♩}$ kan zijn.

1) Onder eene lange syllabe is te verstaan een lettergreep op langen klinker of op een korten klinker, die gevolgd wordt door minstens één consonant, die tot dezelfde lettergreep behoort. Intervocalisch is voor een lango syllabe noodig één medeklinker na een langen, twee medeklinkers na een korten klinker.

Immers ´ is voldoende voor een spreekmaat, maar een spreekmaat kan ook meer bevatten dan ´. Dit komt geheel overeen met den regel voor de metriek, volgens welken ´ een maat kàn vullen maar niet behoef te vullen. De metrische regel sluit zich dus onmiddellijk bij den regel der prozataal aan, het is de vorm, waarin deze in de kunsttechniek tot uiting komt.¹⁾

Eene zwaktonige syllabe wordt in de oudgerm. dialecten verschillend behandeld, naar gelang de voorafgaande toonsyllabe grammatisch lang of kort is. Dit hangt ongetwijfeld samen met het hierboven besproken rhythmisch verschil. Maar uit den genoemden rhythmischen regel laat zich niet zonder meer eene conclusie trekken omtrent het toongewicht der lettergreep, die volgt op eene lange resp. korte toonsyllabe. Want wel is het duidelijk, dat op een korte syllabe met fortis niet een fortis- of semifortissyllabe volgen kan, maar daaruit volgt niet, dat eene infortissyllabe hier minder veilig zou staan en eerder aan syncope blootstaan dan op eene andere plaats. En wel is gebleken, dat op eene lange syllabe met fortis een fortis- of semifortissyllabe kàn volgen, maar niet, dat zij mòet volgen; er kan ook hier een infortissyllabe staan, en over het weerstandsvermogen van zulk een lettergreep is nog niets gebleken. De vraag, hoe sterk dit weerstandsvermogen is, zal ongetwijfeld afhangen van het rythme van het geheele woord. Het ligt voor de hand, dat er een onderscheid bestaat, naar gelang de twee lettergrepen tot één, dan of zij tot twee spreekmaten behooren. In het laatste geval heeft de eerste - lange -

1) Geheel gelijk te stellen zijn de beide regels niet. Een normale maat in het alliteratievers omvat twee spreekmaten in den hier bedoelden zin. Zij kan dus ook een fortis *en* semifortis bevatten: *rikdómr*. De normale omvang van een lange betoonde syllabe in het alliteratievers is ook een halve maat (♩ wanneer men 2/4 maat laat gelden). Wanneer dus in het vers een syllabe een maat vult, is dat een rekking, die zeer veelvuldig voorkomt. Maar de lange syllabe kan ook sneller gesproken worden en in het vers = ♩ zijn. Zij krijgt dan de waarde, die de normale waarde der korte betoonde syllabe is. Zie over deze vragen mijne Studiën over de Metriek van het Alliteratievers in de Verhandelingen d. K. Akad. v. Wetensch. Nieuwe Reeks. Deel XVII, no. 2.

syllabe haar vollen normalen duur, de tweede valt op eene plaats, waar een rhythmische druk, die van de overige waarde der syllabe onafhankelijk is, natuurlijk is. Anders gezegd: bij de beweging ♩'♩ is van zelf het rythme ♩'♩ gegeven. Bij de opeenvolging ˘ ×, dus met korte toonsyllabe, is dit rythme a priori uitgesloten; beide syllaben behooren tot één spreekmaat; de beweging is ♩'♩. Hieruit volgt nog niet, dat in de groep ˘ × per se syncope moet plaats hebben, maar wel, dat, wanneer ˘ × in twee spreekmaten gesproken wordt, de tweede syllabe dezer groep in gunstiger conditie is dan de tweede der groep ˘ ×, die altijd in één maat gesproken wordt.

Anders ligt het geval, wanneer de groep ˘ × in één maat gesproken wordt. Het rythme is dan ook hier ♩'♩. De beschikbare tijdsruimte voor ˘ × is dan dezelfde als voor ˘ ×. Maar het taalmetaal van ˘ × is omvangrijker dan dat van ˘ ×. Het is nu duidelijk, dat wanneer een langere groep klanken en een kortere in gelijke tijdsruimte moeten worden gesproken, de eerstgenoemde groep eerder aan verkorting blootstaat dan de tweede. In het bijzonder is er aan te denken, dat de lange toonsyllabe, wier meest normale duur ♩' is, in het rythme ♩'♩ eenigszins gedrongen is. Zij streeft er dus naar, zich te verbreedten. Dit kan slechts geschieden op kosten der volgende zwaktonige syllabe. Hier is dus de kans, dat na eene lange toonsyllabe syncope tot stand komt, grooter, dan dat dit na eene korte toonsyllabe geschiedt.

Het germ. kent voorbeelden zoowel van de eene behandeling als van de andere. Wij zullen eenige gevallen onder de ooggen zien, en bespreken in de eerste plaats de syncope in eindsyllaben van tweelettergripige woorden.

1. De eindsyllabe bevat *a*.

langstammig: oergerm. *wurðam, in alle dialecten *word*.

kortstammig: oergerm. *ðagam, in alle dialecten *dag*.

In beide gevallen treedt syncope op, slechts de analogie der *i*- en *u*-stammen doet vermoeden, dat de syncope na lange stamsyllabe ouder is dan na korte.

2. De eindsyllabe bevat *i*.
 langstammig: oergerm. *gastim, in alle dial. *gast* (*gest*).
 kortstammig: oergerm. *matim, go. *mat*, on. *mat* met jonger syncope dan in *gest*, ags. *mete*.
3. De eindsyllabe bevat *u*.
 langstammig: oergerm. *đupum, go. *daupu*, n. en wgerm. *daup*.
 kortstammig: oergerm. *sunum, go. *sunu*, ngerm. *sun* met jonger syncope dan in *dau&đ*, wgerm. *sunu*.

Alleen het go. maakt geen onderscheid tusschen lang- en kortstammige woorden; indien er een chronologische afstand in de syncope bestaat, wat wel aan te nemen is, dan blijkt dat niet uit de taal in de ons bekende periode van hare ontwikkeling.¹⁾ Zoowel het n. als het wgerm. echter toonen een onderscheid, en wel dit, dat de syncope na lange stamsyllabe vroeger heeft plaats gehad dan na korte; het wgerm. bewaart den klinker na korte syllabe tot in den tijd der samenhangende bronnen.

De klinker is dus na een lange stamsyllabe meer blootgesteld geweest dan na een korte. De oorzaak kan, na hetgeen hierboven gezegd is, geene andere wezen, dan dat beide syllaben van het woord, zoowel wanneer de stamsyllabe lang als wanneer zij kort was, tot een zelfde spreekmaat behoorden. Voor $\acute{\text{u}} \times$ is $\text{♪} \text{♪}$ het natuurlijk rythme; de groep $\acute{\text{u}} \times$ kan óók zoo gesproken worden, maar dan is het taalkundig tempo²⁾

- 1) De redenen, waarom ik de door velen aangenomen hypothese verwerp, dat het go. klankwettig *i* na korte syllabe zou bewaren en *u* na lange syllabe zou. syncopeeren, heb ik uiteengezet Neophilologus II, 266 vv. In gelijken zin heeft Axel Kock zich over *u*-syncope geuit Beitr. 21, 429 v.
- 2) Onder 'taalkundig tempo' versta ik, evenals in mijne Studiën over de Metriek van het Alliteratievers (zie aldaar p. 12) de hoeveelheid taalmetaal, die binnen zekere tijdseenheid - hier een spreekmaat - gesproken wordt. Het 'metrisch tempo' - bij proza beter 'rhythmisch tempo' genoemd - is de langere of kortere duur eener maat, die voor een deel van de quantiteit van het taalmetaal afhankelijk is. Een versnelling van taalkundig tempo kan dus licht gepaard gaan met een verlangzaming van het rhythmisch tempo en omgekeerd.

eenigszins versneld; de eerste syllabe rekt zich, en de syncope in de tweede wordt daardoor bevorderd, zoodat deze vroeger intreedt, dan anders zou zijn geschied.

Wij komen tot de drielettergrepige woorden en kiezen als voorbeelden de infinitieven **bindonom* (˘ × ×) en **geþonom* (˘ × ×), waaruit in alle dialecten, afgezien van verdere wijzigingen, *bindan geþan* wordt. De syncope in de derde syllabe toont, dat in beide gevallen de tweede sterker betoond was dan de derde. Het bijaccent - daargelaten, hoe sterk - viel dus op de tweede, en de beweging was dus volgens de rhythmische accentuatiewet ♪"♪♪ of ♪"♪♪♪ (voor **geþonom* komt alleen de tweede scansie in aanmerking). Voor de oudere taal bestaat geen directe aanwijzing, hoe het in dit opzicht met het langstammige **bindonom* stond. Maar in eene jongere taal-periode komt het verschil tusschen de lang- en kortstammige woorden voor den dag. In het mhd. luidt het *hæren*, *swellen*, maar *swern*, *queln*, *steln*; m. a. w. in kortstammige verba wordt na /r de e der tweede syllabe gesyncopeerd, in langstammige niet. Dat is eene behandeling in volstreekte tegenstelling met die, welke wij in de van ouds tweelettergrepige woorden kennen. Men vergelijkje:

<i>gasti</i>	>	<i>gast</i>
<i>mati, wini</i>	>	<i>mete, wine</i>
<i>swellan, hōr(i)an</i>	>	<i>swellen, hæren</i>
<i>stelan, swer(i)an</i>	>	<i>steln, swern</i>

De vocaal der tweede syllabe is dus in het mhd. na lange stamsyllabe sterker betoond dan na korte. Indien de beweging en het tempo in beide gevallen dezelfde geweest was, dan zou dit onbegrijpelijk zijn. De groep ˘ × zou evenals in de periode, toen *gasti* > *gast* werd, bij het rythme ♪"♪ eerder aan syncope blootstaan dan de groep ˘ ×. Dus was bij *hæren* de beweging niet ♪"♪ maar ♪"♪; de twee syllaben behoorden niet tot dezelfde spreekmaat. Onder deze omstandigheden was de zwakke e na korte syllabe meer geëxposeerd dan na lange,

en de syncope in een deel der kortstammige, waar de langstammige weerstand boden, wordt begrijpelijk.

Dit verschil is niet pas in het mhd. ontstaan, maar het gaat terug op een onderscheid, dat reeds in het oergerm. aanwezig was. Het rythme van *geþan* is ♪'♪, dat van *bindan* ♪'|♪. Er blijft, wil men dit verstaan, niet anders over dan aan te nemen, dat de oude drielettergrepige vormen reeds een analoog verschil vertoonden; *geþonom had deze beweging: ♪'♪♪♪, *bindonom deze: ♪'|♪♪♪. De oudste syncope maakten deze woorden gemeenschappelijk door, mogelijk met eenig chronologisch verschil, waarbij dan *bindonom reeds in het voordeel moet zijn geweest; de tweede syncope bereikt een deel der verba van het type *geþonom maar geen der verba van het type *bindonom.

Dat de twee syllaben van *geþan* tot één, die van *bindan* tot twee spreekmaten behoren, wordt bevestigd door een metrisch verschijnsel. Voor de geheele alliteratiepoëzie geldt, ofschoon niet zonder uitzonderingen, de regel, die ook later in het mhd. nog bestaat, dat eene zwaktonige syllabe, onmiddellijk volgend op eene lange betoonde, eene heffing kan dragen. De oorzaak is, dat de natuurlijke plaats van zulk eene syllabe aan het begin van een spreekmaat was. Was zij door andere oorzaken te zwak, om op die plaats te staan - zooals in oorspronkelijk tweelettergrepige woorden op niet meer dan één consonant -, dan stond zij aan het einde der spreekmaat, maar dan was zij ook gesyncopeerd. Men kan dus ook zeggen: de vocalen, die na de oudste syncope nog bewaard waren onmiddellijk na eene lange betoonde syllabe, stonden aan het begin van een nieuwe spreekmaat.

1)

- 1) Deze toestand is niet in alle dialecten tot in de litteraire periode bewaard. In vele Scandinavische dialecten blijkt uit vocaal-balans-verschijnselen, dat de tweede syllabe van *bindæ* zwakker betoonde was dan die van *gefa*. Hier had zich dus het oude verschijnsel herhaald, dat de zwakke vocaal, alleen staande aan het begin eener spreekmaat, in de vorige was opgenomen en nu natuurlijk achterstond bij de tweede van *gefa*, waarvoor ♪'♪ het natuurlijke rythme is.

Voor de vóórsyncopische periode echter kan men uit het hier besprokene eene conclusie trekken. De groep $\acute{\text{~}} \times$ vindt plaats in ééne spreekmaat; de groep $\acute{\text{~}} \times$ in den regel ook, en evenzoo de groep $\acute{\text{~}} \times \times$, die ook metrisch later nog in vele gevallen gelijkwaardig is met $\acute{\text{~}} \times$; bij de groep $\acute{\text{~}} \times \times$ daarentegen wordt het materiaal te omvangrijk; hier bestaat de neiging - of het een vaste regel is, is nog niet gebleken -, om de stof over twee maten te verdeelen. De verdeling is dan niet $\acute{\text{~}} \times | \times$, maar $\acute{\text{~}} | \times \times$, d.i. $\text{♩} | \text{♩} \text{♩}$.

Ik mag de opmerking niet terughouden, dat hier een verschil met de poëzie bestaat. Het poëtisch rythme berust wel op de natuurlijke taalbeweging, maar zij voert toch een willekeurig element in, namelijk de groepeerling der taalstof binnen te voren bepaalde grenzen. In de poëzie hangt het grootendeels van de behoeften van het vers af, hoeveel taalmateriaal een versmaat, en dus ook een spreekmaat, wier omvang de helft van een versmaat is (p. 165 noot), kan bevatten. De groep $\acute{\text{~}} \times$ (meest uit vóórsyncopisch $\acute{\text{~}} \times \times$), kan hier zoowel de beweging $\text{♩} \text{♩}$ als $\text{♩} \text{♩}$, als ook met rekking $d' | \text{♩}$ hebben; $\acute{\text{~}} \times \times$ kan zijn $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ en $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ en ook $d' | \text{♩} \text{♩}$; de onderlinge verhouding der deelen blijft dezelfde als in proza, maar het taal-kundig rythme kan versneld en verlangzaamd worden. Trouwens ook in proza komen deze wijzigingen voor onder invloed van de stemming van den spreker, van rhetorische tendenties - wat weder de poëzie nabijkomt. Maar de klankwettige ontwikkeling der woorden wordt in hoofdzaak bepaald door het normale gebruik, niet door de bijzondere gevallen.

In oorspronkelijk drielettergripige woorden, waarvan de derde syllabe meer bevatte dan korten klinker + enkelen medeklinker (langen klinker, gedekt of niet, korten klinker + meer dan één medeklinker) ontmoeten wij een concurrentie tusschen tweede en derde syllabe, waarbij niet alle dialecten en zelfs in gelijksoortige gevallen hetzelfde dialect niet altijd denzelfden weg gegaan is. De quantiteit der stamsyllabe speelt ook

hier een rol, ofschoon niet de eerste. De belangrijkste gevallen zijn de volgende:

1. De derde syllabe ging op een langen klinker uit. Wanneer de tweede syllabe kort is, is in het ags. bij lange stamsyllabe de klinker der derde bewaard. De behandeling der tweede is verschillend; in het neutr. pl. is de klinker bewaard; in den n.s. der feminina is hij veelal gesyncopeerd: *níetenu*, *cýððu* (<*kunþipō). Het eerste voorbeeld schijnt te wijzen op ʒ|ʒ|ʒ, het tweede wijst positief op ʒ|ʒ|ʒ. In het on. heeft in beide gevallen syncope in de derde syllabe plaats: *mæðgin*, *Gǫndul*; dus ʒ|ʒ|ʒ.

Bij korte stamsyllabe is syncope in de derde regel, ook in het ags.: n. acc. pl. n. *reeed*, n.s. f. *firen*; evenzoo on. *heroð*, *Skǫgul*; rythme ʒ|ʒ|ʒ, waaruit ʒ|ʒ|ʒ. Dat er echter onzekerheid geweest is, toont ags. *yfilu*, *yflu*, wat wijst op ʒ|ʒ|ʒ.

Is de tweede syllabe lang, dan is de klinker regelmatig bewaard, de derde heeft syncope: ags. *leornung*, on. *kerling* ʒ|ʒ|ʒ uit ʒ|ʒ|ʒ; ags. *monung* ʒ|ʒ|ʒ uit ʒ|ʒ|ʒ.

2. De uitgang is -ēs, -ě uit ouder -ēsǫ, -ǫsǫ. In het ags. wordt een korte tweede syllabe na lange eerste gesyncopeerd, in het on. de derde: ags. *eng(i)les*, *héafdes* ʒ|ʒ|ʒ uit ʒ|ʒ|ʒ (dus de tweede syllabe behoorde tot de eerste spreekmaat) on. *ǫndurs* ʒ|ʒ|ʒ uit ʒ|ʒ|ʒ. Bij kortstammige woorden behoudt het ags. de vocalen van tweede en derde syllabe, het on. alleen die der tweede: ags. *darōðes*, *recedes* ʒ|ʒ|ʒ; on. *sumars*, d.i. ʒ|ʒ|ʒ < ʒ|ʒ|ʒ. De derde syllabe van oern. *sumaras, was dus, ofschoon uit twee syllaben ontstaan, zoo verzwakt, dat zij in het einde der eerste maat gebracht was. Dit schijnt een verandering, want voor den vierlettergrepigen vorm *sumǫrǫso is zeker de beweging ʒ|ʒ|ʒ|ʒ aan te nemen, waaruit aanvankelijk slechts ʒ|ʒ|ʒ kon worden.

3. De uitgang is nog zwaarder dan in het vorige geval, bv. *ōm* ((g. pl.). Zoowel in het ags. als in het on. is hij bewaard;

in de tweede syllabe heeft syncope plaats; in het ags. alleen na lange syllabe, in het on. ook na korte. Dus: ags. *engla*, on. *ǫndra* (< *andura), d.i. ǫ̇|ǫ̇ uit ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇; ags. *receda*, on. *sumra*, d.i. ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇, waaruit on. ǫ̇|ǫ̇.

Is de tweede syllabe lang, dan heeft in geen dezer gevallen syncope plaats: ags. *leornunga* on. *kerlinga*, d.i. ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇; ags. *monunga*, d.i. ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇. Hier is dus een verschil in de onderlinge gewichtsverhouding der tweede en derde syllabe, een verschil, dat echter niet in syncopeverschijnselen tot uitdrukking komt en misschien ook in de litteraire periode niet meer bestond.

Het ohd. toont overal behoud van de tweede syllabe: *lembir* (< *lambizō), g. s. *houbides*, *honages*, g. pl. *lembiro*, acc. s. *hertida*. Dit toont, dat de tweede syllabe der langstammige woorden lang aan het begin van de tweede spreekmaat gestaan heeft. Het is wel waarschijnlijk, dat zij daarna in vele gevallen in de eerste gekomen is (vgl. nhd. *hauptes*), maar dan in eene periode, toen de vocaal niet meer aan oude syncope blootstond.

Uit het on. voer ik nog de volgende tegenstellingen aan: oern. n. pl. *gebandiz > *gefendr*, d.i. ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇ > ǫ̇|ǫ̇. Maar n.s. *gebändæ (< -*æ̅n*) > *gebändi*, d.w.z. ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇ is gebleven.

oern. n. pl. *bindandiz ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇ > *bindendr* ǫ̇|ǫ̇; n.s. *bindändæ (< -*æ̅n*) ǫ̇|ǫ̇|ǫ̇ of ǫ̇|ǫ̇ (beide bewegingen zijn mogelijk) > *bindändi* (gelijk accent).

Deze voorbeelden toonen, dat bij de verdeeling der accenten over meerlettergrepige woorden niet alleen de quantiteit der eerste syllabe in aanmerking komt. Het toongewicht, dat de tweede en derde (en eventueel andere) syllaben aan hun eigen taalmateriaal ontleenen, speelt hierbij een belangrijke rol. Wanneer de derde zwaarder is dan de tweede, krijgt zij de plaats onder het accent, en de tweede wordt dan dikwijls binnen het gebied der eerste geschoven, wat later, vooral na lange stamsyllabe, licht tot syncope voert. Waar tweede en

derde ongeveer tegen elkander opwegen, ontstaat eene onzekerheid, die tot verschillende behandeling voeren kan. Zulk een geval is het, wanneer de tweede grammatisch kort is en de derde oorspronkelijk op langen klinker uitgaat.

Een tweetal interessante voorbeelden voor wisseling van accent in drie- en vierlettergrepige vormen haal ik uit het go. aan. Van *ains* luidt de acc. s. m. *ainana*, van *ainshun* echter *ainnohun*. *ainana* is ontstaan uit **ainano*; de verkorting in de derde syllabe toont, dat het rythme was $\text{♩}|\text{♩}|\text{♩}$. Maar in den vorm **ainanohun* is niet alleen de lange klinker der derde syllabe bewaard, wat men aan den beschermenden invloed der volgende partikel kan toeschrijven, maar de *a* der tweede syllabe is ook gesyncopeerd. Dit toont, dat het rythme verschillend was, en wel was het in het tweede voorbeeld $\text{♩}|\text{♩}|\text{♩}|\text{♩}$. De $\bar{o}$ der derde heeft dus haar behoud als lange niet alleen hieraan te danken, dat zij niet aan het einde stond, maar ook hieraan, dat zij in eene syllabe stond, die een spreekmaat opende.

De dat. s. m. van *ains* en *ainshun* luiden *ainamma* en *ainummehun*. In het tweede voorbeeld is de vocaal der tweede syllabe niet gesyncopeerd, daar de vorm in dit geval niet uit te spreken zou zijn. Maar het rythme was ook hier $\text{♩}|\text{♩}|\text{♩}|\text{♩}$, en het accent der tweede syllabe was zoo zwak, dat daardoor de overgang van $\bar{o}$ in $\bar{a}$ verhinderd is. Het is bekend, dat deze overgang in de germ. dialecten in meer dan één stadium heeft plaats gehad. Algemeen germ. is hij in syllaben met fortis en semifortis; in zwaktonige syllaben behoort hij tot de afzonderlijke dialecten, en in het n. en wgerm. komen uitzonderingen voor. Een derde, jongste groep vormen de $\bar{o}$'s, die uit $\bar{o}$ verkort zijn; ook hier kennen het n. en wgerm. uitzonderingen. In al die gevallen heeft het go. *a*. In *ainummehun* echter staat een oude $\bar{o}$, die extra zwaktonig was en in de termen viel, om gesyncopeerd te worden, die echter bewaard is op grond van haar positie tusschen consonanten, die een moeilijke groep zouden vormen, indien zij niet door een vocaal gescheiden

waren. Hier heeft ook in het go. de overgang $\ddot{o} > \check{a}$ niet plaats gehad, $\ddot{o}$ is daarna verengd tot u , gelijk in 't n. en wgerm. in zwaktonige syllaben vóór m geschiedt.

Wij keeren terug tot de infinitieven **bindanom*, **geþanom*, die ons nog andere raadsels opgeven dat dat, wat p. 168 v. besproken werd. Men neemt algemeen op goede gronden aan, dat de syncope in drielettergripige woorden ouder is dan in tweelettergripige. Toen dus **wurda* tot *word*, **gasti* tot *gast* (*gest*) werd, luiden de aangevoerde infinitieven *bindan*, *geþan*. Wat is de oorzaak, dat hier geen syncope heeft plaats gehad? De woorden waren tweelettergripig, en de tweede syllabe bevatte een zwaktonigen klinker, die slechts door een enkele consonant werd gedekt. Dat de volgende nasaal alleen oorzaak zou wezen van het behoud van den klinker, is niet aan te nemen. De syncope van tusschenvocalen toont, dat ook gedekte vocalen wegvallen, wanneer de accentvoorwaarden daartoe aanwezig zijn. En wegval in ultima vóór een consonant is geen ongewoon verschijnsel. Zoo valt in het on. een korte vocaal in ultima vóór r weg (*hundr* < *hundaR*). En in het go. verdwijnt de vocaal vóór s in den nom. s. *dags* (< **dagas(-z)*), maar niet in den gen. *dagis* (< **dageso*), een geval dat geheel parallel is met de vergelijking *word* < **wurdam* tegenover *bindan* (< *-om*) zonder verder verlies. Dezelfde questie doet zich voor bij vormen als *bindip*, *geþip*, waar het behoud der i niet uitsluitend aan de volgende p kan worden toegeschreven maar hiermee moet samenhangen, dat deze woorden reeds in eene vroegere periode eene syncope hebben ondergaan. Bij *bindan* zou het nu mogelijk zijn, de zaak in verband te brengen met hetgeen hierboven gezegd is over de verdeeling der syllaben over twee spreekmaten. Stond de tweede syllabe aan het begin eener spreekmaat, dan was haar positie niet dezelfde als die der tweede lettergreep van **gasti*. Maar voor *geþan*, dat slechts het rythme ♪♪ kan hebben, gaat deze verklaring niet op.

De opheldering van het verschijnsel, die Kock voor sommige

on. vormen met korten klinker in ultima gegeven heeft, moet blijkbaar voor het geheele Germaansche gebied gelden. Wanneer door syncope het verlies eener syllabe ontstaat, neemt de voorafgaande lettergreep het accent der verlorene over en krijgt dus een tweetoppig accent. Deze ontwikkeling werpt een eigenaardig licht op den aard der syncope. Het is niet de behoefte, om zich het spreken gemakkelijk te maken, die er toe voert, een deel van een woord eerst te verwaarloozen en daarna geheel weg te werpen en de rede zoodoende te bekorten, - neen, want het geheele rythme der woorden blijft bewaard, en de duur der rede is na de syncope precies even lang als daarvoor. Het is veeleer een strijd tusschen twee syllaben, die hier wordt uitgestreden, een verdringen der zwaktonige syllabe, die omdat zij zwaktonig was, ook zwakker gearticuleerd was, door de voorafgaande sterktonige, wier elementen, omdat zij sterktonig is, een nauwkeurig gearticuleerde uitspraak verlangen. De tijd, die daarvoor noodig is, wordt verschaft op kosten der volgende syllabe, die minder scherp gearticuleerd is, en in de eerste plaats van haar klinker, wier articulatie wederom in de syllabe de zwakste is. Het accent der syllabe is dus niet verloren gegaan; alleen ging de articulatiebeweging verloren, die de klinker behoefde. Maar de eerste syllabe heeft zich verbreed en de plaats ingenomen onder het accent der tweede, dat wel verzwakt is maar toch zijn oude plaats behouden heeft. Het is een geval van het bekende: die heeft, dien zal gegeven worden. Als verder gevolg kunnen nu ook veranderingen met het accent plaats hebben; bij drielettergrepige woorden, wier tweede tweetoppig werd door syncope der derde, kan later een dezer toppen op de eerste syllabe overgaan, zoodat deze dan feitelijk het oorspronkelijk accent der beide eerste heeft, terwijl de tweede alleen het accent der derde draagt. Ook kan een tweetoppig accent op den duur vereenvoudigd worden. Deze dingen kan men in bijzonderheden nalezen in Kock's werk 'Die alt-u. neuschwedische Accentuierung'.

Door het overnemen van het accent der derde syllabe kreeg dus de tweede een versterking van accent, en dit accent was nog niet geheel gereduceerd tot gelijkheid met een oorspronkelijk ééntoppig accent, toen de syncope in tweelettergrepige woorden tot stand kwam. Vandaar dat de oorspronkelijk drie-lettergrepige woorden weerstand boden aan de syncope der tweede syllabe. Daar nu deze verhoudingen in het go. en wgerm. precies dezelfde zijn als in het ngerm., mag men met recht besluiten, dat de oorzaak hier dezelfde is, en dat ook hier circumflecteering heeft plaats gehad. Daarom luidt ook in het go. de gen.s. der *a*-stammen *dagis* uit **dagēs* (< **đageso*), maar de nom. s. *dags* uit **đagaz*.

Uit het Skandinavisch weten wij ook, dat een klinker, die ten gevolge van syncope in de volgende syllabe circumflex heeft gekregen, tevens verlengd is. Hij heeft niet altijd de waarde van een langen klinker gekregen; hij kan ook half-lang geworden zijn. In de meeste gevallen is later verkorting ingetreden. De verlenging kan geen verwondering wekken. Immers, wanneer de accenten hun oude plaats bewaren, moet een syllabe, die onder twee accenten valt, verlengd worden, en de kans, dat de verlenging den klinker treft, die licht de drager der beide accenten is, is groot. Wij zullen echter, na hetgeen voorafgaat, niet in alle gevallen gelijke lengte verwachten. Integendeel, men kan verwachten, dat de quantiteit van den op deze wijze verlengden klinker in rapport zal staan tot de waarde, die de beide syllaben te voren hadden. Bij syncope in woorden, wier rythme ♪|♪♪ was, zal men dus als resultaat een langer klinker wachten dan in woorden met het oorspronkelijk rythme ♪'♪♪. In het eerste geval zijn reeds de oorspronkelijke klinkers korter dan in het tweede, en ook na de syncope blijft voor de tweede syllabe van de eerstgenoemde woorden het spatium ♪ over, voor die van de tweede soort slechts ♪. Uit het volgende zal blijken, of de ervaring deze verwachting bevestigt.

Het germ. kent eene uit het ide. stammende wisseling tusschen *i* en *i* in tweede syllabe, afhankelijk van de quantiteit der eerste. Er hebben in de germ. dialecten meerdere overgangen van *i* in *i* en omgekeerd plaats gehad, die maken, dat wij bij de bepaling, van welken klank wij hebben uit te gaan, ons niet uitsluitend door dit quantiteitsverschil kunnen laten leiden, maar er zijn toch gevallen, waar duidelijk eene *i* optreedt, die met recht als voortzetting van ide. *i* mag gelden. Tot deze behoort de n.s. der mannelijke *ia*-stammen. De pogingen om de lange *i* in go. *hairdeis* te verklaren, zijn talrijk; de eenvoudigste opvatting is echter, dat de vorm een regelrechte voortzetting van oergerm. **herđiaz*¹⁾ is. Het rythme is ♩|♪♪. Bij de syncope van *a* is *i* verlengd, en lange *ī* is in het go. voor *s* bewaard. Ook on. *hirđir* is uit een vorm met *ī* ontstaan en is dus met go. *hairdeis* volkomen identiek. En ook in het wgerm. is de *ī* als korte vocaal bewaard, terwijl een oorspronkelijke korte zou zijn gesyncopeerd.

De acc. s. **herđiam*, na verlies der *m* **herđia*, werd op gelijke wijze tot **herđī*. Hier is *ī* aan het einde in het go. verkort.

In de behandeling der woorden, waar syncope tot consonantengeminatie kan leiden, gaan de drie hoofddialectengroepen verschillende wegen. Wij staan het eerst stil bij de wgerm. gevallen, die het talrijkst zijn.

De nom. s. **bađja* (uit **bađjam*) was tweelettergrepig volgens den regel, dat antevocalisch na een korten klinker, gevolgd door één medeklinker, niet *i* maar *i* stond²⁾. Deze

- 1) Zóó, en niet **hirđiaz*, is de oude vorm. De overgang *e* > *i* vóór *i* der volgende syllabe behoort tot de afzonderlijke dialecten. Zie Koek, Umlaut u. Brechung, p. 44 vv.
- 2) Het verschil tusschen de oergerm. stamvormen **herđia- fōria-* en *bađja-* berust hierop, dat in de beide eerste voorbeelden de consonant, die aan *i* (*i*) voorafgaat, tot de tweede syllabe behoort, in het derde voorbeeld tot de eerste. Na tautosyllabische consonant stond *i*; aan het begin eener lettergreep stond *i*.- Over syllabendeeling zie hieronder p. 184 vv.

toestand bestond in het wgerm. nog tijdens de syncope in eindsyllaben. Maar, wat men in den regel over het hoofd ziet, de klinker der eerste syllabe werd, daar $\underset{\sim}{j}$ consonant was, door twee consonanten gevolgd, en de stamsyllabe moet dus voor de verdere behandeling als lang gelden. Het rhythmisch schema van het woord was dus $\acute{-} \times$, en wel in één spreekmaat, dus $\text{♩} \text{♩}$. Bij de syncope van den klinker der tweede lettergreep trad nu echter niet de eerste in hare rechten, maar de onmiddellijk voorafgaande $\underset{\sim}{i}$. Daar het woordrhythme bewaard blijft, wordt dus $\underset{\sim}{i}$ verschoven onder het accent der tweede syllabe, d.i. naar de plaats, die vroeger $\acute{a}$ innam:

uit *bađja*
wordt *bađ. i*

De $\underset{\sim}{j}$ was echter innig verbonden - door vaste aansluiting (zie beneden) - aan de voorafgaande $\underset{\sim}{đ}$; zij trok dus de $\underset{\sim}{đ}$ mee. Aan de andere zijde was $\underset{\sim}{đ}$ aan den voorafgaanden klinker vast verbonden, en deze verbinding werd vastgehouden. Het gevolg was, dat $\underset{\sim}{đ}$ gerekt werd. De ledige ruimte, die door de opschuiving der $\underset{\sim}{i}$ dreigde te ontstaan, werd aangevuld door verlenging van de voorafgaande consonant. Zoo ontstond de vorm **baddi* (*beddi*). Bij de daarop volgende *i*-syncope, die jonger is dan de *a*-syncope, is *i* na een lange syllabe, die tot dezelfde spreekmaat behoorde, gesyncopeerd. Het resultaat is *bedd*. Het rhythmische $\acute{-} \times$ ($\text{♩} \text{♩}$) is door de geminatie bewaard; pas door de syncope van *i* wordt daaruit $\acute{-}$ (♩).

De *i* van *beddi* heeft geen tweetoppig accent gehad. Toen zij consonant was, had zij geen accent; ten gevolge van de *a*-syncope kreeg zij den top der vroeger volgende *a*; zij had nu een ééntoppig accent en is behandeld als oude eentoppige *i* na lange syllabe, zooals b.v. in *gastí*, waaruit *gast*, *gest*.

Het blijkt, dat de verbreide meening, dat de geminaat in *bedd* uit de casus obliqui stamt, niet juist is. Juist bij den overgang van $\underset{\sim}{j}$ in *i*, en niet eerder, treden de voorwaarden voor de geminatie in, nl. de verschuiving van $\underset{\sim}{j}$ naar een latere

plaats in het woord. Er zou dus eer reden zijn voor de onderstelling, dat omgekeerd de geminaat in de casus obliqui uit de nom. acc. stamde, indien men niet op goede gronden mocht aannemen, dat ook hier *i* tot *i* geworden is (zie beneden).

Het zelfstandig naamwoord, dat in het ags. *here* luidt, was in het wgerm. drielettergrepig en kortstammig. Wij hebben hier een voorbeeld voor een overgang van postconsonantisch *i* in *i*, afhankelijk van den voorafgaanden medeklinker. Het ide. had na korte syllabe *i*, maar na *r* was deze *i* in het wgerm. *i* geworden. Het woord luidde dus **haria*; de beweging was $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$. Toen de *a* der derde syllabe gesyncopeerd werd, kreeg *i* een tweetoppig accent en werd eenigszins verlengd; de waarde der syllabe ging echter een halve spreekmaat (♩) niet te boven. In de bronnen treedt deze *i* dan ook niet als lange op. Zij is echter niet gesyncopeerd volgens den bekenden regel, dat *i* na korte stamsyllabe behouden blijft. Geminatie heeft zij niet bewerkt, daar zij niet van plaats veranderd is. De quantiteit der stamsyllabe bleef - als in **baddi* uit **bađja* - onveranderd, in dit geval kort. De ontwikkeling **haria(m)* > **harĩ* > *hari* is geheel parallel met **gebonom* > **gebān* > *geban*.

Wanneer *ja*-stammen als eerste leden van composita optreden, blijft de geminatie klankwettig achterwege: os. *kuniburd*, *fenilík*, ags. *Cynewulf*. Er heeft dus voor de syncope *i* gestaan, en de grondvormen zijn **kuniaburđi*, **fanialika*, **kuniawulfa*. Deze betoning moet samenhangen met de onmiddellijk volgende semifortis, en dan kan dit niets anders beteekenen, dan dat voor de semifortis het accent van den onmiddellijk voorafgaanden klinker verzwakt, dat van de daaraan voorafgaande semivocaal versterkt is, zoodat de stijgende diphthong tot een dalenden werd. Pas daarna is *a* gesyncopeerd. Uit composita als *fenilík* is het simplex *feni* geabstraheerd; het ndl. heeft *ven* naast *veen*; vgl. ook het *Hohe Venn*.

De infinitief **satjonom* wordt door syncope in de derde

syllabe tot *sattian*. Het woord is als **bađja* kortstammig, wanneer men *j* niet, maar langstammig, wanneer men *j* wèl meetelt. Er staat dus aanvankelijk consonantische *j*; de grammatische vorm is $\acute{\text{ - x x}}$, en daar de derde syllabe oorspronkelijk meer bevat dan een enkele korte vocaal, is het rythme $\text{♩}'\text{♩}\text{♩}$ als dat van **bindonom*. Door de syncope wordt het woord tweelettergrepig met de beweging $\text{♩}'\text{♩}$, en de tweede syllabe krijgt een tweetoppig accent, bestaande uit het accent, dat zij bezat, en dat der derde syllabe. Onder den invloed van den circumflex wordt nu $\underset{\cdot}{j}$ sonantisch; het dubbele accent der syllabe *-ian* deelt zich over $\underset{\cdot}{j}$ (die *i* wordt) en *a*; $\underset{\cdot}{i}$ komt onder den eersten top, dus onder het accent, dat *a* vroeger had; *a* komt onder den top der derde syllabe.

Dus: **sat $\underset{\cdot}{j}$ ō nō(m)*

wordt: **sat. i an*.

De verschuiving der *i* heeft een verlenging der *t* ten gevolge, evenals bij de ontwikkeling van **bađia* tot **bađđi*. Het resultaat is *settian*. Zoo is de vorm in het os. Daarna is de *i* gesyncopeerd.¹⁾

Bij de os. 1^e pers. s. *swebbiu* luiden de 2e en 3e s. *swebis*, *swebid* (-*t*, -*đ*). De grondvorm is **swabīs*, -*p*; het woord is van ouds kortstammig; er is geen *j i* geworden; geen verschuiving van $\underset{\cdot}{j}$ onder een vreemd accent heeft plaats gehad, en dus ook geen verschuiving van de voorafgaande consonant naar een verdere plaats. Daarmee is in overeenstemming, dat er geen geminatie tot stand is gekomen. De quantiteit der stamsyllabe is ook hier dezelfde gebleven. Rhythme: $\text{♩}'\text{♩}$.

De infinitief os. *nerian* luidde wgerm. **nariono(m)*. De cir-

1) De ontwikkeling van *settian* tot *settān* heeft men zich als volgt voor te stellen De oude beweging is $\text{♩}'\text{♩}\text{♩}$, waarbij *i* zwaarder rhythmisch accent had dan *a*. Maar in de groep *ian* verhief zich de *a* boven de onmiddellijk voorafgaande korte *i* en drong deze zodoende in de eerste spreekmaat; zoodat het rythme werd $\text{♩}'\text{♩}\text{♩}$. Toen is *i* na een lange syllabe, die tot dezelfde spreekmaat behoorde, gesyncopeerd, gelijk in *bedd(i)*, *gast(i)*.

dan trad het geval in, dat wij bij *settian* leerden kennen; de consonant werd verlengd. Dit is sporadisch en dialectisch gebeurd. Op deze wijze ontstonden hd. vormen als *leitten* naast *leiten*. Wanneer de consonant door een andere consonant voorafgegaan werd, is deze ontwikkeling natuurlijk zelden te constateeren; een geminaat na een consonant zou toch in den regel vereenvoudigd zijn. Uit **drankionom* werd dus **drankian*, hetzij men onmiddellijk vóór de syncope *i* of *i* aanneemt. (Vgl. echter mhd. *wülpe* met $p < b < bb < b̄b$).

Indien de hierboven gegeven verklaring der geminatie in *bedd*, *settan* enz. juist is, dan blijkt, dat deze niet eenvoudig door *j* bewerkt is zonder meer, maar door eene *j*, die *i* werd, die een accent kreeg, hetzij van een vroeger volgenden, daarna gesyncopeerden klinker, hetzij den eersten top van den onmiddellijk volgenden klinker, die door syncope in de daarop volgende syllabe tweetoppig geworden was. Wij zullen hieronder nog eenige voorbeelden bezien.

Go. *aljan* luidt ags. *ellen*. De grondvorm is **aliono(m)*. Door syncope ontstond **aliān*, waaruit **alliān* > *ellian* > *ellen*.

De 1^e sing. ohd. *heffu* is ontstaan uit **hafjō*, waaruit **hafju* > **haffi* > **heff*. *u* is later toegevoegd - gelijk in *bindu* - naar het voorbeeld van kortstammige woorden als *nemu*. De overige vormen van het paradigma, die geminatie toonen, hebben alle in eene vroegere periode syncope ondergaan: 1^e pl. **hafjome(z)* > **haffiōm* > *heffum*; 3^e pl. **hafjanđi* > **haffiānd* > *heffant*.

n.s. **siḅ}jō* (go. *sibja*) > wgerm. **siḅju* (♫♫) > **sibbi* (♫♫) > ags. *sibb* (♫); ohd. *sippa* met *a* uit den acc. s.

g. s. **siḅjōz* (♫♫) (het ide. tweetoppig accent was vóór een consonant bewaard; zie mijn Oergerm. Handboek § 81 aanm. 5, 82 aanm. 1). Hieruit **sibbiā* > **sibba* > **sibbæ* > ags. *sibbe*.

acc. s. **siḅ}jōm* (♫♫). Bij het verlies der *m* werd het accent der *ō* tweetoppig; de vorm werd *siḅiō*. Hieruit **siḅbiā* (♫♫♫), daarna *siḅiō* (♫♫♫), waaruit hd. *sippa*.

1. *puteus*, overgenomen als *putju > *putti > ndl. *put*. Hd. *pfütze* met *e* (< *a*) uit den acc. s.

Het is hier de plaats, om iets te zeggen over syllaben-deeling, die veelal voor de geminatie verantwoordelijk wordt gesteld.¹⁾ Het is duidelijk, dat, waar de verhouding der hoogtepunten der syllaben het uitgangspunt der beweging is, de oorzaak niet te gelijk gezocht kan worden in de syllaben-grenzen, die juist in de diepste punten vallen. Maar wel kunnen veranderingen der syllabengrenzen het gevolg zijn van dezelfde verschuivingen in het lichaam der woorden, die ook oorzaak zijn van de verlenging der consonanten. De verandering der syllabengrens is dan secundair. Het is echter noodzakelijk, indien men zich hieromtrent eene voorstelling wil maken, dat men zich er nauwkeurig rekenschap van geeft, wat men onder een syllabengrens verstaat. Bedoelt men het minimum in een aaneengesloten reeks drukmomenten, dan bestaan bij de opeenvolging vocaal, enkele consonant, vocaal drie mogelijkheden: het minimum kan vallen onmiddellijk vóór de consonant, of daarna, of daarin. Dit hangt ten deele van de natuur der consonant af, ten deele van de aansluiting aan beide zijden. Wat het eerste punt betreft: bij sluitingsgeluiden wordt van zelf een minimum bereikt aan het begin van de consonant, waar de expiratie geheel ophoudt. De druk is dynamisch wel aanwezig maar heeft door de sluiting geen uitwerking. Het begin, der consonant zal dus in de meeste gevallen op de grens staan²⁾; het tweede gedeelte - de explosie

- 1) Eene verschuiving van de syllabengrens bij geminatie hebben o.a. Kauffmann, Beitr. 12, 540 en op andere wijze Sievers, Beitr. 5, 161 v.; 16, 262 vv. aangenomen. De eerste gaat uit van eene deeling (schematisch) *tal* | *ja*, die onder invloed van *ta* | *la* zou zijn veranderd in *tal* | *lja*. De tweede neemt eene deeling *ta* | *lja* aan, waaruit door verschuiving *tal* | *lja*, ontstond. Bij anderen vindt men variaties van deze opvattingen.
- 2) Niet in alle gevallen. Losse aansluiting (zie beneden) kan maken, dat de explosiva geheel tot de eerste lettergreep behoort. De woorden *opeten*, *domoor* bijvoorbeeld kunnen gemakkelijk op beide wijzen gesproken worden.

bij de opening - behoort tot de tweede syllabe. Bij andere consonanten, bijvoorbeeld liquidae en nasalen, is het anders; hier is de vraag, of zij gesproken worden met een crescendo of met een decrescendo, of ook met een decrescendo gevolgd door een crescendo, of eindelijk met gelijkmatigen druk. In het eerste geval behooren zij tot de tweede syllabe, in het tweede geval tot de eerste, in de beide laatste gevallen ligt de grens in de consonant. Het is zeker niet overbodig, hier op te merken, dat de omstandigheid, dat het diepste punt *in* een consonant valt, nog volstrekt niet meebrengt, dat deze lang is. De consonant, lang of kort, heeft altijd zekeren duur, waarin een minimum kan vallen, welks duur theoretisch gelijk nul is en in geen geval noodzakelijk meer tijd behoeft te eischen dan den duur van een korten medeklinker. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat de verplaatsing van een syllabengrens naar een consonant met verlenging gepaard kan gaan.

Wanneer twee vocalen gescheiden zijn door een consonantengroep, - laat ons, om het geval niet te gecompliceerd te maken, zeggen: twee consonanten - dan zal heel licht de grens in den bovengenoemden zin vallen tusschen de beide consonanten. Het moment, dat noodig is, om de wijziging in de articulatie aan te brengen, die voor den overgang van de eene consonant op de andere vereischt is, zal dan licht een minimum bevatten. Maar natuurlijk speelt ook hier de aard der consonanten een rol en is het niet hetzelfde, of men b.v. met de opeenvolging *tj* of met *ml* te doen heeft. Ik zal echter in dit verband hierop niet verder ingaan.

De tweede factor, die bij de beoordeeling eener syllaben-grens in aanmerking komt, is de sterkere of zwakkere aaneensluiting der klanken. Deze kan zoowel voor als achter de consonant verschillend zijn. Wanneer de voorafgaande vocaal met een sterk decrescendo gesproken wordt, kan het minimum aan het einde van den klinker bereikt zijn; met den medeklinker begint dan een crescendo. Het is bekend en begrijpelijk, dat dit vooral voorkomt, waar de klinker lang is, daar

het sterkste punt van den klinker aan het begin ligt en dus gedurende het spreken van een langen klinker onder overigens gelijke omstandigheden de afname van druk bij een langen klinker sterker kan zijn dan bij een korten. (Zie Jespersen, *Lehrbuch der Phonetik*² p. 203). Daaruit volgt echter niet, dat een voortzetting van het decrescendo op een volgenden medeklinker eene onmogelijkheid zou zijn.

Losse aansluiting tusschen een medeklinker en den volgenden klinker komt vooral voor in samengestelde woorden, zoolang het bewustzijn voor de samenstelling levend is. Tegenstellingen als go. *usagjan* en *uzon* toonen, dat er twee mogelijkheden bestaan. In het eerste voorbeeld wordt *us* gevoeld als een zelfstandig element; er volgt een minimum op *s*, en de oorspronkelijke *z* is dan ook behandeld als een klank aan het einde van het woord. In het tweede geval bestaat dit bewustzijn niet of in minder mate; het gevolg is vaste aansluiting van *z* aan de volgende *o* en behoud der *z*. Maar hieruit volgt niet, dat de aansluiting van *z* aan de voorafgaande *u* zwakker is geworden, en men heeft dus wèl reden voor de deeling *us-agjan*, maar volstrekt niet voor eene deeling *u-zon*. Het minimum kan hier zeer goed *in* de *z* vallen.

In hoeverre het etymologisch bewustzijn in het oergerm. invloed had op de uitspraak van niet samengestelde woorden, weten wij niet. Men zal zich wel eenigszins bewust geweest zijn, dat *-da* in go. *nasida* een uitgang is, maar daaruit volgt nog niet, dat aan *-da* een drukminimum voorafging.

Onvaste aansluiting aan een volgenden klinker kan een rol spelen bij de verlenging van een consonant, maar slechts, wanneer de onvaste aansluiting in vaste overgaat. Men heeft zich deze gebeurtenis, als volgt, voor te stellen. Voor het minimum, dat op de consonant volgt, is een zekere tijdsruimte noodig, wier duur niet veel verschilt van dien eener consonant. Hieruit verklaart het zich, dat eerste leden van composita, bestaande uit (consonant of consonantengroep +) korten klinker + enkele consonant in de oude metriek voor lange

syllabe gelden, ook indien een klinker volgt. In ohd. *unêra*, d.i. *un-êra*, is de afstand van *u* tot *ê* dezelfde, als wanneer deze vocalen door twee consonanten gescheiden waren; de plaats der tweede consonant wordt gevuld door het minimum na *n* en de versterking van den druk, waarmee het volgend maximum, dat op *ê* valt, bereikt wordt. Indien nu dit minimum wordt opgeheven en dus vaste aansluiting ontstaat, dan zal, indien de accentuatie der groep en dus ook de afstand tusschen de beide accenten, in dit geval fortis en semifortis, dezelfde blijft, de consonant verlengd worden. Hierop berust bijvoorbeeld de dialectische overgang van *mijn oom* in *mijnnoom* in het ndl. ¹⁾ Het geval laat zich met de verlenging der *d* in *bedd(e)* vergelijken. In *mijnnoom* is vaste aansluiting ontstaan, waar vroeger een minimum aanwezig was; in *bedd(e)* dreigde een vaste aansluiting ten gevolge van de verplaatsing der *i* (*i*) verloren te gaan, maar zij is bewaard door de verlenging van de consonant. ²⁾

Het is nu echter de vraag, of het gevoel voor de deeling der syllaben wel uitsluitend op het drukminimum berust, en of het niet veeleer rhythmisch van aard is, ja of niet ook het drukminimum zelf evenals het maximum zich voor een belangrijk deel naar rhythmische beginselen regelt. Nu wordt de rhythmië der taal bepaald niet door de minima, maar door de maxima, die vallen op de sonanten der syllaben. Maar

- 1) Een geval van eenigszins gelijken aard is ndl. *wanneer* uit *wan eer*. Voor het taalgevoel geeft *nn* slechts een aanwijzing omtrent de uitspraak der *a*, maar waar het woord als compositum uitgesproken wordt met dubbel accent (*wánnèer*), is de *n* lang. Bij de uitspraak *wánnèer* of *wannéer* met infortis op de tweede of eerste syllabe is daarentegen de *n* kort.
- 2) Op vaste aansluiting aan beide zijden berust de verdubbeling der *t* in hd. *göttin*. Het geval onderscheidt zich van *unêra* hierdoor, dat het laatstgenoemde woord als compositum gevoeld wordt en het minimum na *n* daarom bewaard is. In ndl. *godin* hangt het achterwege blijven van de verlenging samen met het hoofdaccent op de tweede syllabe; het rythme is ♪|♪', terwijl *göttin* aldus gesproken wordt ♪'|♪. (De *o* van *godin* is evenmin gerekt als de *d*; zij heeft de gesloten qualiteit der lange *o*, maar is kort).

daar de meeste woorden en dus ook de meeste betoonde syllaben met een consonant beginnen, ontstaat het gevoel, dat een consonant, die twee vocalen scheidt, tot de tweede syllabe behoort. Dit is niet alleen een zaak van taalgevoel, maar ook van rhythmiek. Wanneer in eene syllabe het hoogtepunt in de volgorde der klanken de tweede plaats inneemt, dan moet dat ook in de volgende gebeuren, daar anders de volgende top te vroeg zou komen. Zegt men dus: *heete dagen*, dan brengt de omstandigheid, dat *hee-* en *da-* met een consonant beginnen, mee, dat de *t* en de *g*, waarmee de groepen *-te* en *-gen* beginnen, op de plaats vallen, die rhythmisch met de *h* en de *d* corresponderen, d.w.z. zóó, dat de tijdsruimte, die voor ieder der beide woorden beschikbaar is, juist in tweeën gedeeld wordt, wanneer men de syllabengrens vóór de *t* resp. de *g* legt. Daar op deze consonanten het hoogtepunt der lettergreep onmiddellijk volgt, zullen zij ook in den regel òf een crescendo hebben of reeds met volle kracht gesproken worden; in beide gevallen valt dus het minimum met de rhythmische grens samen.

Ik mag hier de opmerking niet terughouden, dat dus in den grond de syllabengrens niet geheel samenvalt met de grens der maat of van een rhythmisch maatdeel. De maatgrens begint met den ictus, d.i. het hoogtepunt der syllabe, dat op de sonant valt; de syllabe begint even daarvoor. Maar het verschil is zeer constant en zoo gering, dat men het bij de meeste onderzoeken verwaarloozen kan; het heeft bijna alleen theoretische beteekenis. ¹⁾

1) Naar den ictus zijn dus de woorden *heete dagen* aldus te verdeelen:

♪ ♪ ♪ ♪

naar de syllabendeeling:

♪ ♪ ♪ ♪

Vergelijkt men hiermee de groep *nare uren*, dan krijgt men: *hee | te | da | gen na | re | .u | ren.*

De plaats van de consonant vóór de *u* van *uren* is ledig. De open ruimte kan gevuld worden door een minimum, door een strottenhoofd-explosiva ('), door rekking der *e* van *nare*. Eindelijk kan men ook *u* iets te vroeg lateu beginnen. Er ontstaat dan een rhythmische afwijking van de gewone verdeeling. Het tekort wordt dan ingehaald door rekking der *u*.

Men kan op grond van het bovenstaande wel met recht zeggen, dat bij de uitspraak *bađja *đ* tot de eerste, *j* tot de tweede syllabe behoort. Wanneer *bađja wordt tot *bađđi*, dan krijgt *i* de plaats der sonant, d.i. de tweede plaats in de tweede syllabe; de *đ*, die gerekt is, behoort rhythmisch tot beide. Hie is dus inderdaad te gelijk met de geminatie een syllabengrens verlegd van het einde naar het midden der consonant. Wanneer *hariaz *hari wordt, heeft er geen verandering in de syllabengrens plaats; *r* behoort van den aanvang en ook later tot de tweede syllabe.

Er bestaat dus een verschil in quantiteit tusschen de *a* van *hari en de *a* van *bađđi. De eerste gaat tot het einde der syllabe, terwijl na de tweede in dezelfde lettergreep nog een consonant volgt. Dit verschil bestond reeds in de wgerm. vormen *ha | ria* (♪'♪♪) en *bađ | ja* (♪'♪). Maar het is zoo gering, dat de spelling er geen uitdrukking aan geeft. Niettemin is het bewaard en speelt later nog een rol, wanneer wel de klinker van *here* en die van *geban* maar niet die van *bed* of van *bindan* verlengd wordt. Volkomen gelijkheid bestaat nergens, maar allermint tusschen alle lange of alle korte klinkers. Een zekerder eenheid in duur is de rhythmische syllabe; de zekerste de spreekmaat, voorzoover in gelijkmatig tempo gesproken wordt.

Ook bij de lange klinkers is het gemakkelijk verschillen in duur aan te wijzen. Bij gelijk tempo is bv. de *â* van ohd. *mâc* korter dan die van den pluralavorm *mâga*, daar in het eerste geval een tautosyllabische consonant volgt, in het tweede niet. In de voorsyncopische periode moet het verschil tusschen den n.s. *mâga en het pl. *mâgō nog grooter geweest zijn, daar de eerstgenoemde vorm blijkens de syncope in één spreekmaat gesproken werd en het geheele woord *mâga dus gelijken

duur had als de eerste syllabe van *māgō. Ja, de duur der *ā* van n.s. **m&0101;ga* kan niet noemenswaard meer geweest zijn dan die der korte *a* van n.s. *daga*. Het rythme was in beide gevallen ♪♪.

Wanneer het verschil tusschen oude korte en lange klinkers later toch bewaard is, dan berust dit, voorzoover ik zien kan, op de volgende oorzaken. Vooreerst bestond er een verschil van qualiteit, waardoor ook later verschillende klanken optreden. Dan hadden de woorden met lange klinkers, die door rhythmische oorzaken verkort waren, dikwijls vormen naast zich, waar deze verkorting niet had plaats gehad. Zoo stond naast den n.s. *māga met het rythme ♪♪ de n. pl. *māgō met het rythme ♪|♪. Er kon dus van den n. pl. een invloed uitgaan, waardoor de *a* van den n.s. weer verlengd werd. Naast *daga daarentegen stond pl. *dagō*, waarvan het rythme insgelijks ♪♪ en niet ♪|♪ was. Maar toch moeten deze lange klinkers ook bij hun rhythmische verkorting nog een element bewaard hebben, waardoor zij de neiging hadden, om ook zonder invloed van verwante vormen weer lang te worden; immers zij bewerken vroege syncope in de volgende syllabe, op wier kosten zij zich weer rekken. De grond dezer neiging tot rekking kan alleen in de accentuatie dezer klinkers gelegen zijn. Uit de periode hunner volle lengte hadden zij het sterke decrescendo behouden, dat ging van het drukmaximum tot op of kort bij het minimum. Door de opname der tweede, zwaktonige, syllabe in de eerste spreekmaat was de eerste syllabe samengedrongen, maar de klinker had zijn decrescendo behouden, dat nu sneller tot stand moest komen dan in andere omstandigheden, waarin de lange lettergreep over een geheele maat kon beschikken. Door dit sterke decrescendo onderscheidde zich de lange klinker van den korten, en de neiging, om aan dit decrescendo weer zijn gewonen duur te geven, is oorzaak geweest, dat de klinker zich rekte en om voor zich plaats te maken, syncope van den volgenden klinker bevor-

derde. ¹⁾ Wanneer de klinker deze elleboogruimte niet heeft kunnen vinden, dan is hij pas geheel met den korten samengevallen en verandert dan veelal ook van kwaliteit. Zoo wordt in het on. uit *góðat in één spreekmaat *gott* met korte *o*, die thans in tegenstelling met die van *góðr* open is, daar een deel der ruimte, die voor lange *o* noodig is, door lange *t* met breede beginpauze is ingenomen. Zoo is de *ā* van go. *bāhta* in ndl. *dacht* verkort, omdat de *χ* voor *t* de beschikbare ruimte innam.

In een zeker aantal woorden heeft *r* geminatie van een voorafgaande consonant bewerkt.

Go. *akrs* luidde wgerm. *akra. De *a* der tweede syllabe werd gesyncopeerd; *r* nam het syllabeaccent over en werd dus naar de plaats geschoven, waar vroeger *a* stond. Het gevolg was, dat *k*, wier aansluiting aan beide zijden vast was, verlengd werd. Uit *akra werd *akkr* (rhythme ♪'♪), waaruit later *akker*, *-ur*.

De gen.s. luidt oorspronkelijk *akreso, waaruit *akres*. Wel kreeg *e* tijdelijk een tweetoppig accent, maar *r* nam niet een der toppen van dezen circumflex over, en *k* werd niet verlengd. Vanhier de vormen met enkele *k* als ags. *æcer*. Men is gewoon, juist omgekeerd, den vorm met *k* uit den nom. acc. s., dien met *kk* uit de casus obliqui te verklaren. ²⁾

De verschillende behandeling der verbogen vormen van *baðja en van *akra stelt het onderscheid tusschen *j* en *r*

- 1) 'Bevorderde', niet als eenige oorzaak 'bewerkte', want de syncope heeft ten slotte ook na korte syllabe plaats.
- 2) Go. *akran* luidt ndl. *aker*, ags. *æcern*: zoo ook zwits. *acheram*. Ook na de syncope stond in alle vormen consonantische (antevocalische) *r*. Indien deze zonder meer geminatie bewerkte, dan zou die in alle vormen zijn opgetreden, en de vorm met enkele *k* ware onbestaanbaar. De nhd. aan het ndd. ontleende vorm *ecker* schijnt een jonger formatie, waarin de geminatie bij uitzondering optrad bij de latere syncope in de tweede syllabe, voorzover zij niet samenhangt met het sporadisch behoud van korten klinker in open syllabe als in *himmel*, *donner*; vgl. hieronder p. 217.

duidelijk in het licht. Beide kunnen sonant worden, maar de voorwaarden zijn niet dezelfde. *j* heeft tot dezen overgang veel sterker neiging dan *r*; *r* wordt sonant, wanneer er geen vocaal is, die in staat is, het accent te dragen, *j* ook vóór een vocaal, wanneer er gelegenheid is, om van deze een accent over te nemen. Daarom wordt **bađieso* tot **baddīes* met geminatie, maar **akreso* tot **akrēs*, waarvan daarna het tweetoppig accent vereenvoudigd wordt. De geringere ontvankelijkheid van *r* voor een accenttop blijkt ook uit verdere beperkende omstandigheden. Zoo goed als uitsluitend bij tenues komen voorbeelden van geminatie vóór *r* voor, zoowel na korten als na langen klinker: ags. *snottor*, *bittor*, *hlúttor*, *áttor*, hd. *kupfer* (maar ndl. *koper*). Geminatie van *h* in ags. *tæhher*.

Geminatie vóór *l* komt onder ongeveer gelijke omstandigheden vóór als vóór *r*. wgerm. **apla* > *appl*, ndl. *appel*, ohd. *apful*, maar ohd. *afful* uit de casus obliqui. Ohd. *lutzil*, ndl. *luttel* gaan dus terug op wgerm. **lutla* > **luttŕ*; de *i*-wijziging stamt uit de vormen op *-ila* (mhd. heeft *lutzel* en *lützel*). Men moet van een vorm zonder tusschenvocaal uitgaan, omdat woorden als *lepel*, *sleutel*, *vleugel*, *vlegel*, *ketel* en talrijke andere leeren, dat in den stam **lutila-* de tusschenvocaal niet gesyncopeerd is.¹⁾ Hierbij ook na langen klinker ndl. *twijfel* met scherpe *f* uit *ff*.

De oorzaak, dat het verschijnsel bijna geheel tot tenues beperkt is, is ongetwijfeld hierin te zoeken, dat *l* na tenues positief het karakter van sonant dragen. De stemtoon ontbreekt bij de tenues, en de volkomen sluiting brengt een minimum mee, waarna liquidae en nasalen niet anders dan syllabevormend kunnen zijn, tenzij zij stemloos worden, wat hier niet geschied is. Een vorm als **fugla* kon gemakkelijker door syncope eenlettergrepig worden en een tijd lang eenlettergrepig blijven dan **akra*, dat onmiddellijk **akkŕ* werd. Bij de syncope in **fugla* kreeg dus aanvankelijk niet *l* maar de

1) Ohd. *lepfil* naast *leffil* heeft *pf* naar *lepfen*.

eerste syllabe het accent der tweede. ¹⁾ Later werd *fugl* tot *fugl*, en nu ontwikkelen *akk̄r* en *fugl* zich tot *akkar*, *fugal*. ²⁾

Geminatie vóór *m* toont in het ags. het zelfst.nw. *máppum*, go. *maipms*. De declinatie wijst nog duidelijk aan, in welken vorm de geminaat thuis hoort; de n. acc. s. luiden *máppum* met *um* uit *m̄*, de oblique casus *mápmes*, *mápmē*, *mápmas* enz. met consonantische *m*, waarvoor *þ* niet verdubbeld is. Indien het juist was, dat de geminatie wel klankwettig was in de verbogen casus, maar niet in den n. acc. s., dan zou het onbegrijpelijk zijn, dat de overlevering juist het omgekeerde beeld vertoont. Andere voorbeelden zijn ndl. *bloesem*, mnd. *blossem*, eng. *blossom*, ndl. (dial.) *bessem* tegenover ndl. *bezem*, *boezem*. De vormen met scherpe *s* zijn gesyncopeerde vormen van *a*-stammen (suff. *ma*): **blōsma* > **blōssm̄*.

Rekking vóór *n* komt voor in eenige *n*-stammen, voornamelijk op hd. gebied, maar toch ook daarbuiten; in den regel staan dubbele vormen naast elkander: hd. *knabe* en *knappe*; *rabe* en *rappe*; ohd. *tropfo*, nhd. *tropfen*, ndl. *drop* naast os. *dropo*; ohd. *rocko*, ndl. *rogge* naast ags. *ryge*, en eenige andere. Ook hier behooren de afwijkende vormen thuis in verschillende casus van het paradigma, die met geminatie in casus, die in de tweede lettergreep nultrap hadden. Het is echter van beteekenis, welke deze casus zijn. Wanneer men, zooals gewoonlijk

- 1) Dat dit mogelijk is, toont o.a. de Deensche uitspraak, waarin *g* vocaal geworden en daarna verdwenen is.
- 2) Een aantal frequentatieve toonen geminatie voor *l* *r* ook van stemhebbende consonanten: ndl. *dribbelen*, *kibbelen*, *kittelen* (hier *t̄*), *waggelen* (hd. *wackeln*, eng. *waggle*), *bibberen*, ohd. *zittarôn*, *kitzilôn*. Daarnaast bestaat mnl. *drevelen*, *kevelen*; vgl. ook ndl. *bedelen* met hd. *betteln*. Ofschoon sommige dezer verba zeer oud zijn en het consonantisme (*bb* uit *ḅḅ*) op een vroegen tijd van ontstaan wijst, is het toch de vraag, of zij onder den hier besproken regel vallen en of niet veeleer voor hen een afzonderlijke verklaring te zoeken is. De geminatie zou uit de 1e sing. ind. (**kittl̄* < **kitlu*) en den 2e s. imperat. kunnen stammen. Maar de omstandigheid, dat deze woorden met geminatie ook van stemhebbende consonanten een begrips-eenheid vormen, spreekt er voor, dat zij een afzonderlijke positie innemen. Dat *ḅ* voor *l* in den regel niet verdubbeld wordt, blijkt uit woorden als ndl. *gevel*, go. *gibla*; ndl. *navel*, on. *nafli*, ohd. *nabalo*, ags. *nafalo* met svarabhakti-klinker.

geschiedt, een g. d. pl. **knaḅnō*, **knaḅnumi(z)* aanneemt, waarin de *ḅ* zou verlengd zijn, dan zou daaruit volgen, dat een consonantische *n* de verdubbeling bewerkt had. Maar deze geconstrueerde vormen zijn in strijd met het ohd. paradigma, waar de g. d. pl. der *n*-stammen bij alle geslachten op *-ōno*, *-ōm* uitgaan. Er bestaat dus zeker geen grond, om eene geminatietheorie te bouwen op die hypothetische vormen **knaḅnō*, **knaḅnōm*. Daarentegen komt de nultrap regelmatig voor in den acc. s. en den n. acc. pl. m., die bv. van *hano hanun* luiden. Van stam **knaḅan* heeft dus de n. pl. vóór de syncope geluid **knaḅne(z)*. Door de syncope werd *n* sonantisch en **knaḅne(z)* werd **knabbḅn}* **knabbuḅ*, hd. *knappun*. De vorm *knabe* daarentegen gaat terug op den n. g. d. sing., g. d. pl., en zou eventueel ook ontstaan uit zulke vormen met nultrap, waar op de *n* een vocaal volgde, die niet gesyncopeerd is. Dat zulke vormen bij de woorden, die hier in aanmerking komen, bestaan hebben, is echter op zijn minst twijfelachtig.

De gevallen van rekking voor *u* zijn niet zeer talrijk en toonen een paar bijzondere karaktertrekken. Gegemineerd zijn uitsluitend den gutturalen *k* en *h*; *g* komt vóór *u* niet voor behalve in weinige gevallen, waarover later zal gehandeld worden. Maar het geographisch gebied der rekkingen is grooter; het ngerm. staat hier bij het wgerm. maar weinig achter. Overigens bestaat er verschil in uitbreiding van het verschijnsel bij de twee consonanten, die in aanmerking komen; de geminatie van *h* heeft het engste gebied.

Vergelijkt men een eenvoudigen *u*-stam met een *ja*-stam, dan zou men a priori wachten, dat de verhouding op de volgende wijze zou kunnen uitgedrukt worden:

wgerm. **baḅja*: ags. *bedd(i)* = wgerm. **balua*: ags. **beall(u)*.

Maar die vergelijking gaat niet op. **beall(u)* komt niet voor; het woord luidt *bealu*, en evenzoo *meolu*, *teoru*, *searu* enz.

Daarentegen komt de volgende vergelijking voortreffelijk uit: wgerm. **haria*: ags. *here* = wgerm. **balua*: ags. *bealu*. De

i van *haria is in het ags. (als *e*) bewaard; evenzoo is de *u* van *balua als *u*, *o* bewaard. Als oorzaak, dat in *here* geen geminatie optreedt, leerden wij kennen, dat in het wgerm. na *r* niet *i* stond, maar *i*. Het besluit ligt voor de hand, dat een gelijke verklaring voor *bealu* geldt. Het verschil tusschen de positie van *i*-*i* en *u*-*u* na consonanten is dan dit, dat terwijl na korte stamsyllabe altijd *i* stond, behalve waar *r* voorafging, in welk geval *i* optrad, de klanken *u* en *u* zóó verdeeld waren, dat na iedere consonant *u* stond behalve na gutturalen, terwijl pas in de afzonderlijke dialecten *u* tusschen consonant en vocaal in *u* overging. Dit wordt bevestigd door veelvuldig voorkomende spellingen als ags. *bealuwes*, *beadowe*, enz.

De grammatische vorm van het woord was dus voor de syncope niet $\acute{ } \times$, maar $\acute{ } \times \times$. Hieruit werd door syncope $\acute{ } \times$. Het rythme was ♪' ♪' ♪' , waaruit ♪' ♪' . De stamsyllabe bleef, zooals zij was, kort.

Onder de woorden, waarin een gutturaal voor volgende *u* verlengd is, vormen de meerderheid zulke, waar deze gutturaal *k* is. Deze onderscheiden zich van de tot nu toe besproken gevallen hierdoor, dat de verlenging ook in het ngerm. optreedt. De laatstgenoemde gevallen worden het best mede in dit verband besproken. Naast de vormen met geminaat staan er met enkele *k*.

Go. *naqaps*, *riqis*, *aqizi*.

on. *nøkkviðr*, *røkk*, *røkkva*, *sløkkva*, *nøkkvi*.

ohd. *nackot*, *ackus*.

Maar ook: on. *kvikr*, acc. *kykvan*; ozw. *nakuper*, ohd. *nahhot*, ags. *nacod*, ndl. *naakt*.

De verklaring der geminatie moet van gelijken aard zijn als in de vroegere gevallen. De verbinding is dus aanvankelijk niet *ku* geweest maar *k_u*. Neemt men in aanmerking, dat in de meeste gevallen, waar *k_u* of *ku* staat, *u* als zelfstandige consonant uit *k^u* is voortgekomen, dan is het begrijpelijk, dat de uitspraak in de oudgerm. dialecten niet vocalisch was.

Maar hetzelfde geldt voor de gevallen, waar $\underline{u}$ van ouds een zelfstandig element is, want ook hier komt geminatie voor. Zoo is bij on. *sløkkva*, gelijk het participium *slokkinn* toont, $\underline{u}$ deel van een praesensvormend suffix (zie Falk en Torp, Wörterbuch s. v.). Oude k^u en $k\underline{u}$ zijn dus gelijkelijik behandeld, en dit is hiermee in overeenstemming, dat ook aan het begin ide. k^u samenvalt met - palatale of velare $k + \underline{u}$ (vgl. sa. *çveta*, go. *hveits*). Er heeft dus een inniger verbinding bestaan tusschen gutturaal en volgende $\underline{u}$ dan tusschen andere consonanten en $\underline{u}$ (u). Waar op andere consonanten u volgde, volgde op gutturalen $\underline{u}$. De vraag, in hoeverre het oergerm. nog $k^u h^u$ kende, kan in dit verband ter zijde gelaten worden; tot begrip van het volgende hebben wij uit te gaan van $k\underline{u}$ ($h\underline{u}$), wat een overgangsstadium is van k^u (h^u) naar ku (hu).

Wanneer nu de ontwikkeling van het woord meebrengt, dat $k\underline{u}$ in ku overgaat, treedt het moment in, waarop men geminatie kan wachten.

De grondvorm van on. *nøkkvōr* is **nakuiðar*, van go. *naqaps* slechts onderscheiden door de qualiteit van den klinker in de tweede lettergreep. Door de syncope in de derde syllabe werd **nakuiðar* > **nakuiðr*, waaruit **nakkuîðr* met verdeeling van den circumflex over u en i en rekking van k . De vorm is dus geheel parallel met os. *settian* uit **saṭjanom*.

Het lat. *nūdus* uit *nō (g)wdhōs* leert ons een vorm van het woord kennen, waar de klinker, die in het go. en on. in de tweede syllabe optreedt, ontbreekt. Deze vorm moet in het oergerm. **nakuðaz*, **nakūðaz* geluid hebben; de wisseling van u en $\underline{u}$ hing af van secundaire accentverschillen; men kan zich voorstellen n.s. m. **nakuðaz* met sterker accent op de tweede dan op de derde lettergreep, acc. s. m. **nakūðanō* met sterker betoning van de syllabe *ða* dan van $k\underline{u}$. De eerstgenoemde vorm voert tot ozw. *nakuþer*, de tweede kan voeren tot on. *nøktr*¹⁾ ($\emptyset$ uit *nøkkviðr*). In zw. *nakuþer* is k niet

1) On *nøktr* kan ook stammen uit den accusatief van den vorm met i in de tweede syllabe: *nøkkv(i)ðan* > *nøkðan*.

gegemineerd, daar hier van ouds *u* volgde; in *nøkdān* is *ȳ* niet *u* geworden maar gesyncopeerd.

De ohd, vorm *nackut* kan noch uit **nakuđaz* noch uit **nakȳađaz* of **nakȳiđaz* verklaard worden. In de beide laatste gevallen zou de vocaal der paenultima niet spoorloos verdwenen zijn; in het eerste geval ware de geminaat onbegrijpelijk. Oergerm. **nakuđaz* is daarentegen ohd. *nahhot*. In den vorm, waaruit ohd. *nackot* ontstond, bevatte de tweede lettergreep een reductievocaal van onzeker timbre, wier kleur door de omgeving bepaald werd (hier weergegeven door *e*). Met dezen klinker is *ȳ* versmolten. Dus **nakȳ_eđa(z)*, en na de syncope **nakku_eđ*. *ȳ* nam den eersten top op zich van den circumflex, dien de tweede syllabe ten gevolge der syncope ontving, en ging dus in *u* over, en *k* werd derhalve verdubbeld. Te gelijk of daarna is *ũ_e* tot *u* geworden. Zoo ontstond de vorm **nakkuđ*, waaruit hd. *nackut*. Evenzoo verklaart zich ohd. *ackus* uit **akkũ_es* < **akȳ_esi*.

In het on. is tusschen den grondvorm **nakuiđaR* en den bekenden vorm *nøkkviđr* (< *nøkkuĩr*) een tusschenvorm **nakȳiđr* aan te nemen, waarin syncope reeds had plaats gehad, maar de circumflex, die in de tweede lettergreep ontstond, zich nog niet over *ȳ*, en *i* gedeeld had.¹⁾ Evenzoo wordt germ. **rekȳanom* langs **rekȳā* tot *røkkuā* < *røkkva*. Dit blijkt uit het volgende. Toen syncope in ultima plaats had, was *ȳ* na *k* in het on. nog niet tot genoeg zelfstandigheid ontwikkeld, om een accent over te nemen. Daarom werd het substantivum **rekȳez* (**rekȳoz*) niet tot **rekkuR*, waaruit **røkkkr*, maar tot **rekwR*, waaruit *røkr*. *w* is tusschen consonanten gesyncopeerd. De jongere vorm *røkkkr* ontleent de geminaat aan het verbum. Maar ook van het verbum komen nog vormen met enkele *k* voor. De ontwikkeling van het woord, dat in het go. *aqizi* luidt, is dus ook zeker in het on. **akȳesi* > **akȳēs* > **ekȳs* > *øx*. (Een geminaat zou hier trouwens verkort zijn).

1) Of het wgerm. ook zulk een tusschenvorm gekend heeft, is onzeker.

Gelijk *røkr* is *kvikr* te verstaan (< **kʷikʷ(a)R*). De accusatief *kykvan* heeft korte *k* onder den invloed van den n.s. en andere eenlettergrepige casus, waar *w* (niet *u*) gesyncopeerd is.

Oergem. *slekuānom > **slekuā(n)* > on. *sløkkua*. germ. *nakuāen > *nakuāē > on. *noḡkui*. Ook de verbogen casus hebben klankwettig geminatie: g. s. *nakuānez > *nakuā(n)* > *noḡkua*. De wgerm. vormen met enkele *k*, ndl. *aak*, hd. *nachen*, wijzen op casus met nultrap: n. pl. *nakunes > *nakun > ohd. *nahhun*.

Geminatie van *h* vóór *ʷ* toonen eenige ags. woorden.

Naast het ags. participium *gesiwen* en den ohd. infinitief *sīhan* staat de vr. *n*-stam *seohhe*. De grondvorm is *sīhʷōn.¹⁾ Bij verlies der *n* kreeg *ō* circumflex: *sīhuō > **sīhuō (-a)* > **sihhe (-æ, -e)* > *seohhe*. Evenzoo in de casus obliqui: *sīhʷaniz > *sīhuān > *sīhhan > *sihhan > *seohhan*.

Ingewikkelder is de geschiedenis van ags. *teohhian*. Als germ. grondvorm is aan te nemen *tēhʷōiōnom, waaruit *tēhʷōiān. Volgens een bekend procédé, dat zich vooral uit het Zweedsch laat toelichten, is het tweetoppig accent verschoven, zoodat de tweede in plaats van de derde syllabe een dubbel accent kreeg. Zoo ontstond *tēhʷōian, en daaruit bij het sonant worden der *ʷ* *tehhūqian. Daarop is *u* gesyncopeerd na lange syllabe. Op gelijke wijze moet *ceahhettan* verklaard worden. De ontwikkeling is *kahʷaṭianom > *kahʷattiān > *kahʷēttan > *kahhuettan > *ceahhettan*. De syncope in de ultima is hier de oorzaak van twee geminaties, eerst van *t*, daarna, na de verschuiving van den circumflex, van *h*.

Ags. *hweohhol* is ontstaan uit *hʷehʷula. Men kan in twijfel zijn, of ten gevolge der syncope van *a* *ʷ* gevoicaliseerd is, zoodat uit *hʷehʷula terstond *hʷehhul werd, dan of *ʷ* tusschen *h* en volgende consonant gesyncopeerd is, waarop *l* sonant werd en zich daaruit een nieuwe *u* ontwikkelde. In het laatste

1) Over *-ōn* als uitgang in den n.s. der vrouwelijke *n*-stammen zie mijn Oergermaansch Handboek (onder de pers) § 81.

geval zou de geminatie door / bewerkt zijn bij haar overgang in sonant. De eerste opvatting is echter verreweg de natuurlijkste. Waar de op $\underline{u}$ volgende consonant / is, die na de syncope van $\underline{u}$ onmiddellijk een u zou ontwikkelen, ligt het meer voor de hand, dat / meegewerkt heeft tot de vocalisatie van $\underline{u}$, dan dat de labiaal eerst spoorloos zou zijn verdwenen, om terstond daarna langs een anderen weg weer binnen te komen.

Naast $*h\underline{u}eh\underline{u}la$ stond $*h\underline{u}eg\underline{u}la$. Hieruit werd $*h\underline{u}ew\underline{u}l$ met sonante / na postvocalische w (w is hier niet gevocaliseerd, in welk geval zij met des voorafgaande e een tweeklank zou hebben gevormd). $*hwew\underline{u}l > hweowol$.

Gelijk $hweohhol$ is $geohhol$ te verklaren uit $*jeh\underline{u}la > *jehhul > geohhol$. Met grammatische wisseling $*je(g)\underline{u}liaz > go. j\underline{u}lies$. On. $j\underline{o}l$ kan, wat de eerste lettergreep betreft, = go. $j\underline{i}uleis$ zijn, maar kan ook verklaard worden uit $jeh\underline{u}la$. De u der tweede syllabe in $*jeh\underline{u}la$ is dan te beoordeelen als de u in ozw. $nakuper$.

De moeilijkheid, waarvoor woorden als ags. $seohhe$, $teohhian$, $ceahhettan$, $hweohhol$, $geohhol$ ons plaatsen, is minder gelegen in de geminatie van χ , noch in de beoordeeling der gevallen, waar de geminaat optreedt, dan in de chronologische omstandigheid, dat toen de geminatie werkte, in deze Woorden χ stond, en niet, zooals men verwachten zou, de strottenhoofd-spirans h . In den regel toch wordt intervocalisch $h\underline{u}$ tot h en verdwijnt dan, ook in het ags.: $*seh\underline{u}anom > *s\underline{e}on$; $*l\underline{i}h\underline{u}anom > l\underline{e}on$. De oorzaak van het verlies der h kan hier geen andere zijn, dan dat deze h reeds v\u00f3\u00f3r de geminatieperiode strotten-hoofdspirans was geworden en daarom niet gegemineerd is. Hoe is het nu te verstaan, dat in $*teh\underline{u}o\underline{d}ian$, $*h\underline{u}eh\underline{u}la$ enz. de gutturale h langer bewaard is dan in $*seh\underline{u}an$? Het is duidelijk, dat de positie van $h\underline{u}$ in de woorden, waar later geminatie optreedt, niet geheel dezelfde was als in die met eene niet verdubbelde h , die uitvalt. Wat de woorden betreft, waar $h\underline{u}$ intervocalisch staat, hier bestaat een zeker verschil in accentuatie, en wel volgt in $*s\underline{i}h\underline{u}o(n)$, $*teh\underline{u}o\underline{d}ian(om)$, $*kah\underline{u}a\underline{t}ian(om)$ op de gutturale χ^u een zwaardere syllabe dan in $*seh\underline{u}an(om)$,

*ah_uō, **li_hu_{an}(om)* op *h_u*. Bij de eerstgenoemde woorden volgt òf meer dan ééne syllabe, waarvan de eerste lang is, of een lange genasaleerde klinker (*sī_huō(n)*); in de casus obliqui trouwens twee syllaben); bij de laatstgenoemde volgen òf een syllabengroep, waarvan de eerste kort is, òf een oorspronkelijk lange klinker, die aan het einde stond en vroeg verkort is. De positie van *χ_u* in **te_huō_{ian}(om)* laat zich dus eenigszins vergelijken met die aan het begin eener toonsyllabe. Nu is *h_u* aan het begin eener toonsyllabe zoowel in het ags. als in het os. en in het on. bewaard, terwijl *h_u* aan het begin eener zwaktonige syllabe verloren is (*hwópan*, *séon*). Men mag dus ook aannemen, dat *h* in deze positie langer *χ* gebleven is dan daar, waar zij verdwijnt. Het is nu begrijpelijk, dat woorden als **te_huō_{ian}* met zwaarder accent op de tweede syllabe dan **se_hu_{an}* ten opzichte van de uitspraak van *h_u* eene tusschenpositie hebben ingenomen. *h* had hier nog de uitspraak *χ* en *u* was na *h* nog bewaard in de periode, toen postconsonantisch *u* onder invloed van een circumflex *u* werd en geminatie van een voorafgaanden medeklinker bewerkte.

Wat de woorden *h_ueh_ula en **je_hu_{la}* betreft, hier staat *h_u* vóór *l*. Voorbeelden voor *h_u + l* zijn schaarsch, maar *h + l* komt veelvuldig voor, en hier geldt hetzelfde, wat over *h_u* aan het begin opgemerkt is, dat *h* bewaard is (*hliehhan*, *hliépan*, on. *hlaeja*, *hlaupa*). Wel staat in deze voorbeelden *hl* aan het begin, maar vóór andere consonanten (*j r*) zijn er voorbeelden met bewaarde *h* in het midden van het woord (*hliehhan*, *teahher*, hd. (dial.) *zachern*). De groepen *hl hr hj* zijn dus constanter dan intervocalisch *h*, en in verband met hetgeen wij bij *h_u* aan het begin opmerkten, mag dus vermoed worden, dat ook *h_u* vóór *l* langer stand hield dan intervocalisch. Er is overigens verschil in het tempo der ontwikkeling tusschen de dialecten; de voorbeelden in kwestie zijn alle ags.

Vatten wij het bovenstaande samen, dan komen wij tot de volgende formulering: *χ* wordt vroeger *h* intervocalisch aan het begin eener zwaktonige syllabe dan eener hoofdtonige.

Een volgende bijtoon verlangzaamt het proces. Evenzoo een volgende $l r \underset{\sim}{u} \underset{\sim}{i} (n)$. In de groep $h\underset{\sim}{u}$ is dus de uitspraak χ langer bewaard dan bij alleenstaande h . Komt deze groep ($h\underset{\sim}{u}$) vóór $l (r. n. \underset{\sim}{i})$, of aan het begin eener bijtonige syllabe, dan is de ontwikkeling insgelijks langzamer dan aan het begin eener syllabe met den zwaksten toon.

In woorden van het type $*seh\underset{\sim}{u}an$ was de overgang $\chi > h$ in het ags tot stand gekomen vóór de geminatie; in woorden van de typen $*teh\underset{\sim}{u}\underset{\sim}{o}\underset{\sim}{u}an$ en $*h\underset{\sim}{u}eh\underset{\sim}{u}la$ bestond tijdens de geminatie de oude uitspraak.

De vergelijking van ags. *séon* met *hliehhan* wekt de vraag, of onder overigens gelijke omstandigheden de χ -klank vóór $\underset{\sim}{i}$ langer stand heeft gehouden dan vóór $\underset{\sim}{u}$. Immers in *séon* is h uitgevallen; in *hliehhan* is zij gegemineerd. Voor $\underset{\sim}{u}$ wordt h alleen gegemineerd wanneer een bijtoon volgt of een $l (r n?)$, terwijl een $\underset{\sim}{i}$ alleen reeds voldoende is, om de geminatie te bewerken, wanneer de omstandigheden intreden, die in het algemeen voor geminatie vereischt zijn. Een chronologische conclusie omtrent den overgang $\chi > h$ kan men hieruit echter niet trekken, daar de mogelijkheid bestaat, dat geminatie voor $\underset{\sim}{u}$ jonger is dan voor $\underset{\sim}{i}$. Wij zagen hierboven, dat in het on. geminatie van k vóór $\underset{\sim}{u}$, die u wordt, pas geruimen tijd na de syncope intreedt. Voor het wgerm. hebben wij geen directe aanwijzing, maar wij moeten toch met deze mogelijkheid rekening houden. Het is dus mogelijk dat χ voor $\underset{\sim}{u}$ in $*seh\underset{\sim}{u}an$ nog bewaard was, toen χ voor $\underset{\sim}{i} > i$ in $*hlah\underset{\sim}{i}an(om)$ gegemineerd werd.

Het on. kent van de in het bovenstaande besprokene verdubbelingen niet vele. Voor geminatie van k voor $\underset{\sim}{u}$ bij den overgang in u hebben wij hierboven voorbeelden ontmoet, die zich met de westgermaansche geheel op één lijn laten plaatsen. Verlenging van h komt onder geene omstandigheden voor; h is hier strottenhoofdspirans geweest, vóór de geminatie kon optreden (ags. *hliehhan* is on. *hlæja*).

Voor liquidae en nasalen zijn geen consonanten verdubbeld, ofschoon het aantal gevallen, waar de mogelijkheid bestond, groot is; men denke slechts aan de talloze nominatiefvormen op *r*. Deze consonanten hadden dus in het on. minder neiging, om sonant te worden, dan in het wgerm. Hiermee is in overeenstemming, dat eene zoo rijke ontwikkeling van svarabhaktivocalen als in het wgerm. hier ook niet heeft plaats gehad. Nominatieven op consonant + *r* blijven onveranderd; pas tegen het einde der on. periode treedt in het IJsl. *ur* (uit *r*) op. De moderne uitspraak zal in deze zaak nog veel licht kunnen geven. Hier mogen slechts een paar illustratieve eigenaardigheden van het Deensch genoemd worden. Eene liquida na en voor stamlooze consonant is in het de. stemloos, bv. *r* in *træde*, *bort*. Indien dit ook vroeger het geval was in woorden als *akra, dan is het begrijpelijk, dat *r* bij de syncope van *a* niet sonant werd (de vormen *akær*, *ager* zijn jonger). Gaat aan de liquida of nasaal een liquida vooraf, dan heeft de eerste neiging tot vocalische uitspraak; zoo in *ban*, waar dus blijkbaar bij de syncope der slot-*a* van *barna* niet de *n* maar de voorafgaande syllabe het accent der tweede kreeg en de circumflex de ontwikkeling van *r* tot *ʀ* begunstigde. In *karl* (spreek *kā*) is *r* zelfs verdwenen en *a* verlengd. In Noorwegen, waar men *kall* zegt, is de nauwe aansluiting van *r* oorzaak der assimilatie; hier is dus ook geen sprake van eene ontwikkeling van *l* tot eene afzonderlijke syllabe. Er zal echter meer materiaal uit verschillende landstreken noodig zijn, om den samenhang tusschen de afwezigheid van geminatie en de moderne uitspraak der consonanten in het volle daglicht te stellen.

De eenige consonant naast *ʀ*, vóór welken in sommige gevallen geminatie voorkomt, is *ŋ*; voor deze worden *g* en *k* verlengd.¹⁾ Voor on. *leggja* is in overeenstemming met hetgeen over wgerm. *settan* gezegd is, de volgende ontwikkeling

1) De voorliefde der gutturalen voor geminatie geeft recht tot het vermoeden, dat *h*, indien zij in de geminatieperiode nog *χ* geweest was, insgelijks verlengd zou zijn.

aan te nemen: **lagiōnom* > **laggia(n)* > *leggia* (> **legga* > wederom *leggia*). De vorm *leggia* staat dus, voorzoover de *j* hier de oude *j* voortzet, op één stadium met os. *settian*.¹⁾ Evenzoo is het met *k*: **lukjōn* > **lukkiō* > *lykkja*.

Waar nu uit de behandeling van *g k* blijkt, dat het on. bij den overgang *j* > *i* geminatie kent onder dezelfde omstandigheden als het wgerm., doet zich de vraag voor, waarom bij andere consonanten de verlenging ontbreekt. Het luidt *setja*, *telja*, *biđja*, nom. s. *niđr*, n. pl. *niđjar* enz.

Indien wij met recht in os. *leggian*, *settian* eene parallel zien van on. *leggia* - en dit laat zich moeilijk ontkennen -, dan is voor on. *setja*, *niđr*, *niđjar* geen andere parallel in het wgerm. te vinden dan os. *nerian*, ags. *here*, *heri(g)as*. Dat wil dus zeggen: gelijk in het wgerm. na *r* vóór de syncope niet *j* stond, maar *i*, zoo blijkt het, dat in het oern. *i* stond na alle consonanten behalve na gutturalen. Dat is eene afwijking van de vroeg-germ. betoning, die naar de wijze van het ide. *i* en *j* verdeelde naar de quantiteit der voorafgaande syllabe. Dus is de oern. grondvorm **satiōñ(m)*, waaruit **satiān* > *setia*; de *i*, die reeds syllabisch was, werd niet onder het accent van een volgenden klinker geschoven; zij bleef op hare plaats, en voor den voorafgaanden medeklinker bestond dus geen aanleiding tot rekking. De eerste syllabe, die reeds te voren kort was, bleef kort. De vergelijking is dus:

*nazian(om): os. *nerian* = **satian(om)*: on. *setia* (*setja*)

*haria(z): ags. *here* = **niđiaz*: on. *niđ(i)r*.

(De syncope van *i* in *niđr* is een speciaal ngerm. verschijnsel, dat met de vraag, die ons bezighoudt, niet samenhangt.)

Voor het ngerm. is dus karakteristiek, dat de gutturalen zich van andere consonanten hierdoor onderscheiden, dat vóór de syncope op de eerstgenoemde, althans na korte stamsyllabe,

1) Daar *i* (*j*) in het on. na lange syllabe verloren gaat (*færa*), neemt men aan, dat de *i* (*j*) van *leggia* secundair uit de palatale *g* is ontstaan. De overgeleverde vorm *leggia* is dan niet gelijk te stellen met os. *settian* maar met het jongere *settan*.

j volgde als in het wgerm., niet *i*, gelijk op andere consonanten in het on. De oorzaak van dit onderscheid tusschen gutturalen en andere consonanten is ongetwijfeld gelegen in de nauwe verwantschap tusschen *g k* en *j, i*. Vóór *j i* waren gutturalen palataal; voor de articulatie van *j* was dus na *g k* zeer weinig tijd noodig; het gevolg was, dat de *j*-klank geen neiging toonde, om spontaan syllabevormend te worden. Want in den duur is het belangrijkste onderscheid gelegen tusschen semivocaal en vocaal in de verbinding met een volgenden sterker betoonden klinker. Hoe langer de duur van de semivocaal is, hoe meer zij het karakter van een klinker aanneemt, en hoe grooter de kans is, dat zij een eigen accenttop zal krijgen en zodoende in ieder opzicht syllabevormend zal zijn.

Door de syncope en hare gevolgen is het verschil tusschen de *i* van **satiōnom* en de *j* van *lagiōnom* opgeheven; de eerste was vocalisch gebleven, de tweede was door de accentwijziging vocalisch geworden. De gewone spelling in de handschriften is dan ook *i*. In hoeverre deze *i* in de litteraire periode tusschen consonant en vocaal gereduceerd en wederom consonant geworden is, is eene vraag, waarop wij in dit verband niet behoeven in te gaan.

Van gelijken aard als de tot hertoe besproken geminaten zijn, naar ik geloof, de lange medeklinkers in de on. verbindingen *ggj* en *ggw* uit *j, i* en *u, u*. Bij hun behandeling gaan wij uit van de oergerm. gegemineerde semivocalen *j, i* en *u, u*, die dus als gegeven worden aangenomen. De vraag naar hun oorsprong is eene zaak voor zich; hierover zal op eene andere plaats nog een woord gezegd worden.

In het on. - en go. - heeft de lengte der semivocalen tot enger uitspraak gevoerd; de engte is in sluiting overgegaan; maar daar aan het einde *j* resp. *u* bewaard is, is het duidelijk, dat alleen het begin der lange consonant gesloten is. Men verwacht dus *gi gū*; in plaats daarvan treden *ggi*

ggū op. De overgang is begrijpelijk. Gelijk **lagionom* > *leggiã* werd, zoo werd **tʷagiōm* > *tueggiã*. En gelijk **slekuonom* > *sløkkua*, zoo werd **hagionom* > *hōggua*. Wat echter deze gevallen onderscheidt, is, dat zij ook in het go. voorkomen. Hier luidt het *lagjan* maar *twaddje*, *naqaps* maar *triggws*. Om deze tegenstellingen te verstaan, zullen wij de verschijnselen die voor het go. in aanmerking komen, in hun samenhang beschouwen.

Wij kwamen p. 178 tot het besluit, dat go. *hairdeis* ontstaan is uit oergerm. **herđiaz*. Het rythme was ʲ|ʲʲ. Bij de syncope van *a* werd *i* verlengd, en lange *i* is vóór *s* bewaard. Uit ʲ|ʲʲ werd ʲ|ʲ. Evenzoo ontstond de ace. *hairdi* uit **herđia(m)*, *i* is ook hier verlengd, maar de lange vocaal aan het einde is verkort.

Let men bij woorden, die voor de *j* een korten klinker + enkelen medeklinker hebben, en die wij nu onder het p. 179 genoemde voorbehoud gemakshalve maar kortstammig zullen noemen, alleen op den n. acc. *badi*, dan kan men in verzoeking komen, een gelijk procédé aan te nemen. Men kan dan denken, dat de *i* bij de syncope van *a* verlengd en daarna aan het einde weer verkort is. Maar dat deze opvatting niet juist zou zijn, blijkt uit de tegenstelling *hairdeis*: *harjis* in den n. en gen. sing., een tegenstelling, die gesteund wordt door de vergelijking *brūkeis*: *biđjis*. Er is dus een verschil tusschen de langstammige en de kortstammige woorden, en de eerste gedachte, die zich opdringt is, dat dit verschil samenhangt met de ide. wisseling *i̇i*, die door de quantiteit der stamsyllabe bepaald wordt. *hairdeis* is ontstaan uit een vorm met *i* in de tweede syllabe; deze *i* is oud; het ligt dan het eerst voor de hand, te vermoeden, dat de gen.s. van *harjis*, die nog in het go. *j* heeft, teruggaat op **harjeso* met *i̇i*. (De n.s. is in ieder geval een analogievorm; hij heeft *j* uit de andere casus; men zou na de syncope van *a* **haris* wachten met vocalisatie van *i̇i*.)

Indien dit juist mocht zijn, dan zou daaruit volgen, dat het go. gansch andere wegen gegaan is dan het wgerm. Hier wordt uit **bađja* > **baddi*; de overgang *j* > *i* brengt geminatie van *đ* mee. In het go. is dat dan niet gebeurd. Men zou zich daarbij kunnen neerleggen, indien niet de geminaten *ddj* en *ggw*, die overeenstemmen met de on. geminaten *ggj* en *ggv* er op wezen, dat geminatie vóór *j* en *ɥ* in het go. toch niet absoluut uitgesloten is. Maar daar wij nu zoowel in het ngerm. als in het wgerm. bevonden hebben, dat de hoofdvoorwaarde voor het intreden van geminatie vóór *j* deze is, dat *j* *i* wordt, ontstaat er een bedenkelijkheid om een overgang van **bađja* in *badi* aan te nemen, zonder dat daarbij *đ* verlengd wordt. En dat voert weer tot het vermoeden, dat de vorm, waaruit go. *badi* ontstond, toch *i* bevat heeft en niet *j*, en dat hij dus **bađia* luidde. Principieel is daar niets tegen. De ide. wisseling: ‘*i* na lange, *j* na korte syllabe’ is in geen enkel dialect tot den tijd der syncope onveranderd bewaard.

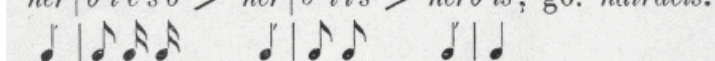
Het wgerm. bewaart in de oudste periode den ouden toestand het best; toch treedt ook hier na korte syllabe *i* op, indien de voorafgaande consonant *r* is. In het ngerm. treedt na alle consonanten *i* op, behalve na gutturalen. Het zou dus denkbaar zijn, dat het go. overal *i* had gehad, behalve in de weinige gevallen, waarin ook deze taal geminatie kent. Het optreden van *j* in die gevallen zou dan een bijzondere verklaring behoeven. Maar er is bij oppervlakkige beschouwing een ander bezwaar. Indien uit **herđiaz* *hairdeis* wordt, hoe komt het dan, dat uit **hariaz* niet **hareis* geworden is? Toch laat dit zich zeer goed verklaren, wanneer men slechts niet over het hoofd ziet, dat, al bevat de tweede syllabe ook in beide gevallen *i*, toch de quantiteit der eerste syllabe voor den vorm der woorden nog niet zonder betekenis is. Integendeel; de geheele rhythmische vorm wordt er door bepaald.

Wij hebben vroeger gezien, dat drielettergrepige woorden met lange stamsyllabe in het oergerm. in twee spreekmaten gesproken werden, maar zulke met korte stamsyllabe in één

spreekmaat. Het rythme van **herđiaz* was ♪|♪♪, dat van **hariaz* was ♪|♪♪♪. Uit ♪|♪♪♪ werd ♪|♪; uit ♪|♪♪♪♪ werd ♪|♪.

De *i* van **hariaz*, **bađia* is dus wel verlengd, en zij is ook tweetoppig geworden, maar zij was van den aanvang af korter dan de *i* van **herđiaz*, en ook de *a*, die gesyncopeerd werd, was in beide gevallen niet even lang. Het resultaat is, dat de gesyncopeerde vormen **haris* (waaruit analogisch *harjis*) en *badi* een *i* hebben, nauwelijks langer dan de *i* in **herđiaz* vóór de syncope was. In de overlevering vinden wij dus korte *i*.¹⁾

Een vergelijking van de ontwikkeling der genitiefvormen toont, dat deze bij lang- en kortstammige woorden volkomen beantwoorden aan hetgeen men mag verwachten. De oude vierlettergrepige vormen werden in beide gevallen in twee spreekmaten gesproken. Maar de verdeeling was niet dezelfde.

*hér|đĩ ě s ǒ > *hér|đĩ ĩ s > herđĩs, go. hairdeis.

Dat de verdeeling zoo was als hier is aangegeven, blijkt uit de ontwikkeling der vormen, en het is ook een normale verdeeling. De lange betoonde syllabe neemt één spreekmaat in, de twee korte, niet eens door een consonant gescheiden, samen met de zeer korte, die gesyncopeerd wordt, de tweede maat. Hier valt *ě* in het midden, want deze vocaal gaat, zooals uit de syncope blijkt, in accent boven de laatste. *o* wordt dus gesyncopeerd; de vocaal der derde syllabe krijgt nu de waarde ♪ en wordt quantitatief gelijk aan de tweede. De tweede echter gaat in accentuatie de derde te boven. *ĩ* + *ĩ* contraheert tot *ĩ*.

Bij kortstammige woorden was de ontwikkeling, als volgt:

*hári|ě s ǒ > *hári|ĩ s > har|jis.

1) Wij vinden hier het p. 176 uitgesproken vermoeden bevestigd, dat bij syncope in woorden met het rythme ♪|♪♪ in de tweede lettergreep een langer klinker optreedt dan daar, waar het oorspronkelijk rythme ♪|♪♪♪ was.

Tot de eerste maat behooren de twee syllaben *h'āri-*, wat reeds hieruit volgt, dat een korte syllabe niet een maat kan vullen. De *ě* der derde syllabe staat dus aan het begin der tweede maat. Zij gaat in accent de *ō* der vierde syllabe te boven, die gesyncopeerd wordt. De *e* der derde ondergaat daarbij een geringe verlenging, echter niet tot volkomen langen klinker; in de litteratuurtaal treedt zij als korte klinker (*i*) op. Deze *i* gaat echter in accent de *i* der tweede syllabe, die aan het einde der eerste staat, te boven. De beweging is dus stijgend, en deze beweging is bewaard. Uit *ī + ĩ* wordt niet *ī*, maar *ji*. De *i* der tweede syllabe wordt dus consonant. Daarbij worden de elementen der tweede syllabe over de eerste en de derde verdeeld. De eerste wordt zodoende lang (*har-*), de derde, nu tweede, krijgt aanwas van een beginconsonant (*j*). Van rekking is natuurlijk geen sprake.

Op dezelfde wijze verklaren zich de volgende vormen van *j*- verba:

*brū | kĭ ě s ĭ > *brū | kĭ ī s > brū | keis
 *bīđī | ě s ĭ > *bīđī | ī s > biđ | jis

Maar ook bij de *-ěj ě*-verba is de ontwikkeling dezelfde. Deze onderscheiden zich alleen door een etymologische *j* tusschen de *ī* der tweede en de *ě* der derde syllabe. Deze *j* nu is voor het verdere verloop van het proces inderdaad van geen beteekenis. Men mag ook in de vormen **br'ūkĭēsī* en **b'īđĭēsī* wel een zwakke overgangs-*j* aannemen, zoodat het etymologisch verschil tusschen deze vormen en **sōkĕ(ĭ)ěšĭ*, **nase(ĭ)esi* vóór de syncope geheel verdwenen was. Men krijgt dus:

*sō | kĕ ĭ ě s ĭ > *sō | kĕ ĭ ī s > sō | keis
 *násě | ĭ ě s ĭ > *nási | ĭ ī s > nas | jis

De tusschenliggende *j* speelt geen rol; uit $\tilde{i}(j)\tilde{r}$ wordt *j i* gelijk uit $\tilde{r}\tilde{r}$.

Het is dus niet nodig, *nasjis* voor een analogieformatie naar *bidjis*, *hafjis* te verklaren. Uit **nasijis* wordt regelmatig *nasjis*. Nog eer kan men *bidjis*, *hafjis* voor analogieformaties houden, voorzoover men de grondvormen op één lijn stelt met die van ohd. *bitis*, *hevis*, l. *capis* en dus meent, dat zij zouden moeten luiden **bidis*, **hafis*. In dit verband kan echter deze vraag onbesproken blijven.¹⁾

Men kan dus de go. n.s. *harjis* (voor **haris*), g. s. *harjis*, inf. *nasjan* op één lijn plaatsen met ags. *here*, *heri(g)es*, os. *nerien*. De tweede lettergreep bevat voorsyncope *i*, en de consonant is dus niet verdubbeld. De eerste syllabe was vóór de syncope kort en bleef na de syncope aanvankelijk kort. Zij werd in het tweede en derde voorbeeld lang, toen in een jonger periode *i* vóór een klinker in *j* overging.

De hierboven besproken voorbeelden geven ons aanleiding om enkele regels te formuleeren omtrent verlenging van klinkers bij syncope en contractie.

1. Bij syncope treedt in de voorafgaande lettergreep voor een korten klinker geen volle lange op, indien de beide klinkers door een consonant gescheiden zijn. De overlevering kent uitsluitend korte klinkers: *bindan*, *dagis*, *hlaibis*, *nimis*, *bidjis*, en het oudere **brūkiis* (< *-esi*).

1) De 2e s. van den imperatief is bij de langstammige woorden ongetwijfeld klankwettig. **brū-* | *kīē*, **sō-* | *kějē* werden door contractie *brūkei*, *sokei*. Bij de kortstammige zou men kunnen twijfelen. Het rythme van **bī-* | *đīē*, *na-* | *seje* was zeker $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ hieruit werd $\text{♩} \text{♩}$, en de mogelijkheid van grammatische lengte is in dit geval niet uitgesloten, al kan de klinker van den beginne af niet zoo lang geweest zijn als die van *br&016B;kei*, waar het rythme $\text{♩} \text{♩}$ was. Niettemin leert *hiri*, dat de *i* klankwettig kort is. De (half-?)lange *i* uit contractie aan het einde is dus verkort bij het rythme $\text{♩} \text{♩}$, bewaard bij het rythme $\text{♩} \text{♩}$. Men kan hieruit afleiden, dat de vocatief *hairdi* korten klinker heeft naar **hari* en naar den accusatief, tenzij de grondvorm **herōia* is, in welk geval *a* gesyncopeerd is en geen volle lange klinker in de overlevering gewacht kan worden (zie beneden).

2. Bij syncope van een onmiddellijk volgende klinker is een korte klinker verlengd. Volkomen grammatische lengte is echter alleen bereikt bij het rythme ♪|♪ (nom. s. *hairdeis*). De lange klinker is vóór *s* bewaard; aan het einde is hij verkort (acc. s. *hairdi*). Bij het rythme ♪'♪ ontstaat geen volle lengte; de overlevering kent korten klinker (*haris, de waarschijnlijk klankwettige nom. s.).

3. Bij contractie ontstaat grammatische lengte. De lange klinker is bij het rythme ♪|♪ bewaard, ook aan het einde (*gasteis*, *sokei*). Bij het rythme ♪'♪ treedt aan het einde verkorting in (*hir*), maar vóór *s* is ook hier de lange klinker bewaard (nom. pl. *stadeis*, voorzoover *ī* hier niet op het voorbeeld der langstammige woorden berust).

Uit deze gegevens blijkt, dat contractie een sterker werkende oorzaak van het ontstaan van lange klinkers is dan syncope. Dit is begrijpelijk. Bij contractie gaan beide korte klinkers in den langen op; beide behouden hun volle accentwaarde, en de lange klinker behoudt dus tot het einde toe een relatief sterken expiratedruk. Bij syncope gaat een der beide klinkers verloren; de tweede ontvangt slechts bij de rekking der syllabe een laatsten rest van het accent van den verloren klinker. De zóó ontstane lengte wordt sneller weer gereduceerd. Het is daarom ook niet zonder beteekenis, dat bij syncope van een onmiddellijk volgende klinker de rekking van meer beteekenis is, dan wanneer de klinkers gescheiden zijn door een consonant. Het eerste geval staat korter bij contractie. De verzwakte vocaal kan, wanneer zij weinig van haar oorspronkelijk timbre over heeft, in de voorgaande opgaan; in dit geval komt er ten slotte nog een lichte contractie tot stand.

Eindelijk blijkt het, dat het rythme van de grootste beteekenis voor de verlenging is. Bij het rythme ♪|♪ treedt nog in de overlevering soms een lange vocaal op zoowel bij syncope als bij contractie, in het laatste geval zelfs aan het einde. Bij het rythme ♪'♪ kent de overlevering alleen nog

maar een langen klinker bij contractie, en deze is ook alleen in het gunstigste geval (vóór *s*) bewaard. De oorzaak is, dat bij het rythme ♪|♪ reeds de elementen waaruit de lange klinker ontstaat, van meer beteekenis waren dan bij het rythme ♪'♪; bij ♪|♪ is ♪ uit ♪'♪ ontstaan; bij het rythme ♪'♪ is ♪ uit ♪'♪ ontstaan. Een klinker met de waarde ♪ uit ♪'♪ kan zekere eigenschappen van een langen klinker hebben (zie boven p. 196), maar hij staat vroeger aan verval bloot dan een klinker met den waarde ♪ uit ♪'♪. Men kan dus het bewaard blijven van de lengte in *sokei* niet uitsluitend aan den circumflex toeschrijven, want zoowel *hiri* als *sokei* hebben circumflex gehad, maar de eene circumflex was niet gelijkwaardig met den anderen.

Voor oergerm. *ḡi ḡ ḡ* treedt in het go. *ddj ggw* op. Gk. *ddj* gaat ongetwijfeld terug op *ggj*, gelijk ook het on. heeft; het is zelfs de vraag, of *dd* in go. *ddj* niet een spelling voor palatale *gg* is. In dat geval heeft in het go. geen verschuiving naar voren plaats gehad; palataal is deze *gg* blijkens haar origine van den aanvang af geweest. Hierboven is er reeds op gewezen, dat men in de beide talen niet *ggj ggw* zou wachten maar *gj gw*. *g* is dus hier vóór volgende *ḡi ḡ* gegemineerd. De grondvorm van go. *twaddje* is **twagjēm*. De omstandigheid, dat *g + ḡi* hier hun gemeenschappelijken oorsprong hebben in één (lange) consonant (*ḡi*), was oorzaak van een inniger verhouding tusschen *g* en *ḡi* dan in een geval als *lagjan*, waar *g* en *ḡi* etymologisch gescheiden zijn. Toen nu de *m* van **twagjēm* wegviel en *ē* dientengevolge een accentversterking kreeg, was de *ḡi* van dit woord nog niet *i* geworden. Maar nu nam zij een deel van het syllabeaccent over en werd dus tot *i*, met het bekende gevolg, dat de voorafgaande *g* verlengd werd.

Op dezelfde wijze werd **blegḡanom* tot **bligguān* (jonger *bliggwan*). Uit **glagḡaz* (< **glauḡaz*) werd **glaggus*; daarna heeft de n.s. uit andere casus *w* opgenomen, evenals *aggwus*,

manwus. Dat deze woorden oude *ua-* (*ua-*)stammen zijn, blijkt uit *glaggwaba*, *glaggwo* (naast *glaggwuba*), *aggwiba*, *manwjan*.¹⁾ De *u* der tweede syllabe toont, dat hier vóór de syncope *ua* (*ua*) stond; hieruit werd door syncope *u*; pas daarna is in de vormen, waar een vocaal volgde *u* > *u* > *w* geworden. De klankwettige vormen voor *triggws*, *waurstw* zouden dan ook luiden **triggus*, **waurstu* (< **treguaz*, **wurstua*²⁾. Ook deze woorden ontleenen *w* aan andere casus; de declinatie als *wa*-stam is oorzaak, dat niet gelijk in *glaggwus*, *aggwus*, *manwus* *wu* optreedt.^{3) 4)}

- 1) Naast *blaqus* staan geen vormen met *i*, *a*, maar de verbinding *qu* doet hier een gelijke origine vermoeden.
- 2) **wurstua*, en niet **wurstua*, daar blijkens de afwezigheid van geminatie na consonanten (behalve in de verbinding *gu* uit *uu*) vóór de syncope *u* stond.
- 3) Een derde mogelijkheid naast den overgang in de *u*-declinatie met opname van *w* uit andere casus (type *glaggwus*) en het behoud der *wa*-declinatie met substitutie van *w* voor *u* in nom. acc. s. (type *triggws*) is overgang in de *u*-declinatie met verlies der *w* in de overige casus naar het voorbeeld van den nom. acc. s. Dit is het geval met *skadus* uit **skaðuaz* (ags. *sceadu*, vr. *ō*-stam en *scæd*, *a*-stam, ohd. *scato* m. *ua*-stam), en er spreekt veel voor, dat hetzelfde geldt voor *magus* (oiersch *macc*, ocymr. *mapp* < **makuos*). Het behoud van *gu* in het oergerm. (waaruit vóórsyncopisch go. *gu*) kan o. a. uit wisselvormen met *g* en *u* in de declinatie verklaard worden.
- 4) Voor de wisseling tusschen *u* (*u*) en *w* in het go. wordt de regel veelal zóó gesteld, dat aan het einde, vóór *s* en vóór *j* *w* staat na lange vocalen, diphthongen en consonanten, daarentegen *u* (*u*) na korten klinker. De zaak is echter ingewikkelder. Na korten klinker is de uitspraak *u* tot na de syncope bewaard, de *u*, die door syncope aan het einde kwam, heeft zich met den voorafgaanden korten klinker tot een diphtong verbonden. Daarop is *u* intervocalisch *w* geworden. Hierop berust de wisseling *kniu* - *kniwis* (uit **kneua* - **kneueso*). Na lange klinkers en tweeklanken zijn geen voorbeelden van *u* bewaard; uit **snaiuz* wordt **snaius*, daarna *snaiws*. Het is dus mogelijk, dat ook in deze positie een klankwettige overgang *u* > *w* heeft plaats gehad; de *w* kan echter ook uit de verbogen casus stammen. Daarentegen is de *w* tusschen langen klinker en *j* niet aan het einde maar aan het begin eener syllabe ontstaan. De grondvorm van *lĕwjan* is **lĕujan*, waaruit **lĕwĭān* > *lĕwjan*. Gaat een korte klinker vooraf, dan is *ui* antevocalisch tot *ui* geworden vóór den overgang *u* > *w* aan het begin eener syllabe. Dus **quiujan* > *j* **quujan* > *quujan*. Ook na medeklinkers is de positie vóór *j* te onderscheiden van die vóór *s* of aan het einde. Ook hier heeft vroeg *u* gestaan vóór *i* + vocaal, waaruit later *j*. De ontwikkeling is dus (**skaðuian* >) **skaðuian* > **skaðwian* > *skadwjan*. Aan het einde en vóór *s* staan tegenover de voorbeelden *waurstw*, *triggws* met *w* de hierboven aangevoerde woorden *glaggwus*, *aggwus*, *manwus* met eene *u*, die slechts de oude *u* (*u*) van den *ua-* (*ua-*)stam kan representeren. Hier is *u* dus klankwettig. Ik merk hier op, dat ook indien *triggws* een klankwettige vorm was, de geminatie begrijpelijk zou zijn. Immers is *w* - ook de labiodentale - na *g* even goed syllabevormend als *u*; het verschil tusschen *w* en *u* is in de articulatieplaats gelegen, maar beide kunnen zoowel sonant als consonant zijn. Ook *triggws* is dus fonetisch als tweelettergrepig op te vatten. Indien hier *u* *w* was geworden vóór de *a*-syncope, zou de ontwikkeling zijn **triguaz* > **trigwas* > *triggws*. Dat dit echter niet zoo is, blijkt uit *glaggwus* enz.

De groepen *ggj* (*ddj*) *ggw*, die tot de merkwaardigste overeenstemmingen van Skandinavisch en Gotisch behooren, zijn toch niet in eene periode van taalgemeenschap ontstaan, want zij zijn niet ouder dan de syncope, die de dialecten afzonderlijk hebben doorgemaakt. Daarentegen is het theoretisch mogelijk, dat de eerste stap op den weg, die van *ij uu* tot *ggj ggw* voert, namelijk de overgang in *gi gu* tot eene gemeenschappelijke periode behoort. Of men dit mag aannemen, hangt af van de beoordeeling van weinige runische vormen, die de groep *iuw* schijnen te bevatten.

Overzien wij de talrijke gevallen van consohantengeminatie in de drie hoofdafdeelingen van het Germaansch, dan is ons gebleken, dat geminatie een verschijnsel is, dat ten nauwste met syncope samenhangt. Ten gevolge van de syncope hebben accentwijzigingen plaats gehad, waardoor sterk stemhebbende consonanten, die te voren geen accent droegen, sonant zijn geworden. Eene 'accentverschuiving' kan men de gebeurtenis maar met half recht noemen; immers de accenten behielden in het rythme van het woord hun oude plaats, maar de consonanten, die sonant werden, zijn geschoven onder het accent, dat door de syncope vrij kwam. De overgang dezer consonanten tot sonanten bewerkt onmiddellijk verlenging van den voorafgaanden medeklinker. Door de verplaatsing toch van de consonant, die sonant wordt, ontstaat eene ledige ruimte, en deze wordt gevuld door de verlenging van de voorafgaande

consonant. Er bestaan hierbij verschillen van intensiteit, afhankelijk 1. van de kwaliteit der consonant, die sonant wordt, 2. van de kwaliteit der voorafgaande consonant, die voor geminatie in aanmerking komt, 3. van de quantiteit der voorafgaande syllabe.

1. De consonant, die op de ruimste schaal verdubbeling bewerkt, is $\underset{\sim}{j}$. In het wgerm. wordt voor $\underset{\sim}{j}$ iedere consonant verdubbeld, met uitzondering alleen van r , na welke voor de syncope geen $\underset{\sim}{j}$ voorkwam, maar slechts vocalische i . Ook in het ngerm. werkt $\underset{\sim}{j}$ op gutturalen, en van de twee gevallen, die het go. kent, is er ook één, waarin de werking van $\underset{\sim}{j}$ uitgaat. De oorzaak, dat $\underset{\sim}{j}$ de sterkste werking heeft, is, dat $\underset{\sim}{j}$ van alle consonanten, die in aanmerking komen, - $\underset{\sim}{u}$ alleen uitgezonderd, - het gemakkelijkst sonant wordt. Dit is echter tevens de oorzaak van eene belangrijke beperking van het verschijnsel. In vele gevallen toch, in het wgerm. na r , in het ngerm. na alle consonanten behalve gutturalen, in het ogerm. na alle consonanten behalve in de verbinding gj , voor-zoover die uit $\underset{\sim}{ij}$ was ontstaan, was $\underset{\sim}{j}$ reeds vóór de syncope i geworden. In zulke gevallen blijft de geminatie achterwege. De verdubbeling komt tot stand, niet slechts wanneer een onmiddellijk volgende vocaal verdwijnt, zoodat $\underset{\sim}{j}$ de aangewezen plaatsvervanger onder het accent is, maar ook vóór een bewaarden klinker, wanneer deze door syncope van den volgenden klinker of door eene andere oorzaak (nasaalverlies) een tweetoppig accent krijgt; $\underset{\sim}{j}$ neemt dan een der toppen van het accent over.

In de tweede plaats komt $\underset{\sim}{u}$ als bewerker van geminatie in aanmerking. De oorzaken, dat het aantal gevallen hier veel minder talrijk is dan voor $\underset{\sim}{j}$, zijn van tweeërlei aard. Vooreerst is het aantal voorbeelden, waarin postconsonantisch $\underset{\sim}{u}$ vóór een klinker stond, belangrijk geringer dan dat, waarin $\underset{\sim}{j}$ in die positie voorkwam. Het aantal $\underset{\sim}{j}$ -formaties overweegt zoowel bij de nomina als bij de verba sterk. Voorts toont ook postconsonantisch $\underset{\sim}{u}$ een sterke neiging, om sonant te worden,

ja een sterkere dan $\underset{\sim}{i}$, en het gevolg hiervan was, dat $\underset{\sim}{u}$ in de meeste gevallen reeds voor de syncope u was geworden. Maar na gutturalen was de consonantische uitspraak voor een deel bewaard, niet slechts tot in maar tot na de periode der syncope. Wij vinden voorbeelden voor den overgang van $k\underset{\sim}{u}$ tot kku in het w. en ngerm., voor den overgang $h\underset{\sim}{u} > hhu$ in het ags.; het ontbreken van voorbeelden voor de laatstgenoemde verandering in de overige dialecten heeft zijn grond in den vroegeren overgang van h (χ) in strottenhoofdspirans. Voor oude $g\underset{\sim}{u}$ ontbreken voorbeelden, daar deze groep alleen na nasaal bewaard was, in welk geval geminatie uitgesloten is, maar in de jongere groep $g\underset{\sim}{u}$ uit $u\underset{\sim}{u}$ toonen de dialecten, waar deze groep voorkomt - het n. en ogerm. - regelmatig verdubbeling.

Minder sterk werken liquidae en nasalen. Voorbeelden voor verdubbeling kent alleen het wgerm. Overgang in sonant heeft alleen plaats aan het einde van het woord na consonanten, waar de liquida of nasaal de eenige klank is, die het syllabe-accent op zich kan nemen. In deze positie bewerken deze klanken geminatie van slechts weinige, hoofdzakelijk stemlooze consonanten (zie beneden). Antevocalisch blijven zij consonant en bewerken geen verdubbeling.

2. Wat de qualiteit van de gegemineerde consonant betreft, kwamen wij tot het besluit, dat alle consonanten kunnen gegemineerd worden; alleen bij r komen door de onder 1 genoemde oorzaak geen voorbeelden voor; natuurlijk ook niet van j , daar deze vóór een consonant zelf vocaal is, daarentegen wel van $\underset{\sim}{u}$ door $\underset{\sim}{i}$ (*vrouwe*). De bijzondere vatbaarheid voor geminatie van palatalen en gutturalen heeft haar grond in de intieme verbinding dezer consonanten met $\underset{\sim}{i}$ resp. $\underset{\sim}{u}$, waardoor de laatstgenoemde na palatalen resp. gutturalen langer consonant bleven dan na andere consonanten. Voor liquidae en nasalen worden bijna uitsluitend mutae verdubbeld; van deze komen weer bijna alleen de stemlooze in aanmerking; de verdubbeling voor r bepaalt zich hoofdzakelijk tot tenues. Voor geminatie door m komen een paar voorbeelden bij scherpe

spiranten voor, één in het ags. van *b*, een paar over iets ruimer gebied van *s*; slechts voor *n* zijn eenige andere voorbeelden overgeleverd. De oorzaak dezer beperking is, dat alleen in vergelijking met toonlooze consonanten de liquidae en nasalen positief het karakter van sonanten dragen; de afstand in sonoriteit van stemhebbende consonanten is zelden groot genoeg, om terstond te bewerken, dat zij syllabevormend worden; het tweelettergrepig woord wordt in gevallen als deze éénlettergrepig.

3. Van groote beteekenis is de quantiteit der stamsyllabe. Alleen wanneer deze aanvankelijk lang is maar door het sonant worden van *i* kort zou worden, gaat de geminatie regelmatig door. Is zij ook zonder medewerking der *i* lang, daar aan *i* meer dan één consonant voorafgaat of de klinker lang is, dan komt geminatie wel voor, maar is zij toch een uitzondering. Geminatie na lange syllabe in den genoemden zin vóór nasalen, *l* en *u* komt in het geheel niet voor; vóór *r* zijn er eenige voorbeelden. De oorzaak, dat geminatie na lange syllabe zeldzaam is, is gelegen in de minder vaste aansluiting aan het einde der eerste syllabe, waardoor de rekking, die een gevolg is van de verschuiving, zich gemakkelijker over meerdere elementen verdeelt of - in geval van langen klinker - alleen den klinker treft (**vand-* | *i*a- | *nom* > **van-* | *d*i- | *an*; **fōr-* | *i*a- | *nom* > **fō-* | *r*i- | *an*).

Het is een belangrijk resultaat, dat de voorwaarde voor het intreden der geminatie is, dat er iets veranderd is. Een *i*, een *l*, een *r*, een *u* begint niet plotseling zonder aanleiding een voorafgaande consonant te verlengen; neen, pas wanneer zij labiel wordt, zoo gemaakt door gebeurtenissen in hare naaste omgeving, wordt zij werkzaam. Het evenwicht van het woord is verstoord, en de veranderingen houden niet op, voor een nieuw evenwicht tot stand is gekomen. De stoornis in het evenwicht komt door de syncope; daardoor komen de labiele klanken in beweging, die in de buurt staan, en wier natuur het is, beurtelings als consonant en als vocaal te fungeren; zij verplaatsen zich en rukken het woord uit zijn

voegen; eindelijk wordt het evenwicht hersteld door de voorafgaande consonant, die aan beide zijden vasthoudt en ten gevolge van deze hare vasthoudendheid gerekt wordt. Zóó beschut deze consonant het voorafgaande deel van het woord tegen het verval, waarin het dreigde te worden meegesleept.

De taal heeft twee middelen, om eene syllabe, die op deze wijze bedreigd wordt, te hulp te komen. Deze middelen zijn rekking van de slotconsonant en rekking van de vocaal. De eerste wijze is aangewend bij de verschuivingen, die het gevolg waren van syncope en nasaalverlies aan het einde in de oudgermaansche dialecten; de tweede wordt eenige eeuwen later toegepast, wanneer, insgelijks onder invloed van nieuwe accentverhoudingen, het evenwicht van vele woorden opnieuw verbroken wordt. Toen in woorden van in hoofdzaak gelijken bouw, - als eenvoudigst voorbeeld noem ik tweelettergrepige woorden met hoofdtoon op de eerste en een zwak bijaccent op de tweede syllabe - een gelijke accentregeling werd doorgevoerd, waarbij de accentverschillen tusschen de tweede syllabe van kort- en langstammige woorden werden opgeheven en nu ook de afstand tusschen hoofdtoon en zwakken bijtoon voor alle gevallen gelijk gemaakt werd, toen dus het rythme van *dágèn* hetzelfde werd als dat van *hóndèn*, toen begon de beweging ook hiermee, dat in *dágèn* de vocaal der tweede syllabe verder naar achteren geschoven werd. Deze vocaal trok den voorafgaanden medeklinker mee, en nu bestond opnieuw een toestand gelijk aan dien, toen de *j* van **bađj(a)* onder het accent der - vroeger - volgende *a* kwam en *đ* werd meegetrokken. Ook nu had het kunnen gebeuren, dat de *g* van *dagen* gegemineerd was. Dit is niet gebeurd, maar het gevolg was, dat de vaste aansluiting der *g* aan de voorafgaande *a* losliet; zóó ontstond de rekking van *a*.¹⁾ De

1) Waar de vaste aansluiting aan den voorafgaanden klinker niet losliet, is de consonant verdubbeld. Dit is vooral veel met *m* gebeurd: hd. *kommen*, *genommen*; de. *fornehmme*. Deze gevallen zijn van gelijken aard als het p. 187 noot 2 besprokene *göttin*, dat zich alleen onderscheidt door het sterkere accent op de tweede syllabe, en waar de verlenging der *t* ook zeker ouder is dan die van *m* in *kommen*. Reeds in het mhd. kan *gotinne* in het vers twee heffingen dragen.

rhythmische wet, die in beide gevallen gewerkt heeft, is dezelfde: een bepaalde accentverhouding eischt een bepaalden minimum-afstand der accenten; de syllabe, wier taalmateriaal te kort schiet, krijgt toevoer van materiaal, hetzij door rekking van de consonant, hetzij door rekking van de vocaal.

De oergerm. $\tilde{i}i$ en $\tilde{u}u$, wier verdere geschiedenis in het on. en go. hierboven besproken is, zijn zelf in de meeste gevallen uit $\tilde{i}$ en $\tilde{u}$ ontstaan en representeeren dus insgelijks een geval van geminatie. Het is zeker niet overbodig een poging te wagen, om ook deze van de in het bovenstaande bereikte gezichtspunten uit te verstaan. Daarbij staat van te voren vast, dat deze verdubbeling niet een gevolg der syncope zijn kan, daar zij ouder is dan de syncope. Het is gebleken, dat geen der talrijke geminaten, die in de verschillende dialecten optreden, spontaan ontstaan zijn, en dat ook de aanwezigheid van een naburigen klank, die de verlenging heet te bewerken, niet voldoende is, om het verschijnsel te doen intreden, maar dat het het gevolg is van een revolutie in het accentsysteem der taal. Soortgelijke verschijnselen - ditmaal niet rekking van consonanten, wat ook mogelijk geweest ware, maar van vocalen - hebben wij aangewezen als direct gevolg van eene andere accentrevolutie, die eenige eeuwen later intreedt. Het ligt dus voor de hand, het ontstaan der geminaten $\tilde{i}i$ en $\tilde{u}u$ insgelijks met eene omwenteling in het germ. accentsysteem in verband te brengen, en onze aandacht wordt van zelf geleid naar de opkomst der Germaansche beginbetoning. Theoretisch is het ook inderdaad mogelijk, van dit gezichtspunt uit eene verklaring te vinden. Daarentegen is het minder gemakkelijk, de noodzakelijkheid dezer verklaring aan het overgeleverde materiaal te illustreeren. Dit geldt

trouwens van iedere andere verklaring en het heeft zijne begrijpelijke gronden.

De germ. accentuatie heeft men zich niet voor te stellen als het gevolg van eene verspringing of overvoering van het hoofdaccent van ééne syllabe naar eene andere, zoodat de lettergreep, die te voren het hoofdaccent droeg, nu plotseling zwaktonig werd, maar zóó, dat naast het ide. hoofdaceent, dat voorloopig voortbestond, een tweede accent opkwam, dat op de eerste syllabe viel. Langzamerhand nam nu het oude accent, dat tegelijk expiratorisch en chromatisch was, in beteekenis af, en wel werd het, daar het nieuwe in hoofdzaak expiratorisch was, eerst zwakker van druk, terwijl zijn chromatische beteekenis voorloopig onverzwakt behouden bleef en nog bestond tijdens de werking van Verner's wet, ja in sommige dialecten nog heden niet verloren is. Door de nieuwe accentuatie kon het dus gebeuren, dat twee syllaben, die onmiddellijk op elkander volgden, beiden een betrekkelijk sterk expiratorisch accent hadden, de eene volgens het nieuwe, de andere volgens het oude systeem. Wanneer nu de eerste van deze syllaben kort was, dan was de rhythmische afstand tusschen twee sterke accenten te gering, en dit kon een aanleiding zijn tot rekking der syllabe. De gevoeligste consonanten, j en u werden in dit geval verlengd.

De naam, die in het on. *Frigg* luidt, luidde voor de opkomst der beginbetoning $*pr\ddot{r}\ddot{i}'\ddot{a}$.¹⁾ Toen nu de eerste syllabe het hoofdaccent kreeg, ging het accent der tweede niet terstond verloren; het moet aanvankelijk een sterk bijaccent geworden zijn. Men kreeg dus $*pr\ddot{r}\ddot{i}'\ddot{a}$. De afstand der beide accenten was te gering, en $*pr\ddot{r}\ddot{i}'\ddot{a}$ werd $*pr\ddot{r}\ddot{i}\ddot{i}'\ddot{a}$.

Wanneer andere consonanten door dezelfde oorzaak niet gegemineerd zijn, dan is dus aan te nemen, dat zij aan den drang tot verlenging hebben weerstand geboden. Want de

1) Het germ. beginaccent is ouder dan de klankverschuiving, daar het een hoofdoorzaak van deze is (Neophilologus 1, 109).

drang moet dezelfde geweest zijn. Het on. substantief *skor* luidde vóór de opkomst der beginbetoning $*sk_{\epsilon}r'ā$ ¹⁾. Hieruit werd $*sk_{\epsilon}r'ā$. Het accent dreef in de richting van verlenging van *r*, maar *r* bood weerstand, en ook de vaste aansluiting van *r* aan den voorafgaanden en aan den volgenden klinker ging niet verloren. Het gevolg kan alleen geweest zijn een sneller verval van het accent der tweede syllabe van $*sk_{\epsilon}r'ā$ dan van $*pr'iji'ā$. In de periode, die in het licht der geschiedenis valt, is deze verhouding weer omgekeerd. Tweeletter-grepige woorden, ook met lange stamsyllabe, worden dan in één spreekmaat gesproken; na het verval van het sterke bijaccent op de tweede syllabe van $*frijiō$ (uit $*prijiā$) wordt dit woord op gelijken duur gebracht met $*skurō$ ($< *sk_{\epsilon}rā$), dat reeds sedert de opkomst van de beginbetoning op den duur van één maat gebracht was²⁾, en nu is het tweede woord, dat minder taal materiaal heeft, in gunstiger conditie dan het eerste, gelijk p. 166 uiteengezet is.³⁾

Wat hier gezegd is over de oorzaak der oergerm. verdubbeling van $\tilde{j}$ en $\tilde{u}$ is eene hypothese en zal misschien altijd een hypothese moeten blijven, die naar haar inwendige waarschijnlijkheid moet beoordeeld worden. Het bekende materiaal geeft, voorzoover ik zien kan, geen directen steun. Deze zou hierin moeten bestaan, dat het zich liet aantonen, dat een belangrijk deel der woorden, die deze geminatie toonen, in het ide. den hoofdtoon op de tweede syllabe hadden.⁴⁾ Maar

- 1) Met ϵ wordt de reductieklinker aangeduid, waaruit later *u* ontstond.
- 2) De beweging van $*sk_{\epsilon}rā$ en $*prijiā$ vóór de opkomst der beginbetoning moet geweest zijn $\tilde{j}|\tilde{j}$. Daarop wordt $*sk_{\epsilon}rā$ $\tilde{j}|\tilde{j} > \tilde{j}|\tilde{j}$; $*prijiā$ wordt eerst $\tilde{j}'|\tilde{j}$, later $\tilde{j}|\tilde{j}$.
- 3) Bij $*eiēm$ ($> *ejiēm$) waaruit go. *iddja*, kunnen de beide accenten uit ide. tijd dagteekenen. De verdubbeling is dan het gevolg van het ontstaan van vaste aansluiting tusschen het augment en het verbum, en het geval laat zich vergelijken met voorbeelden als *mijnnoom* (p. 187). Analoga voor het geval $*pr'iji'ā$ leveren woorden als hd. *g'ött'in*, maar ook *kommen* p. 187, 217).
- 4) Tot deze conclusie komt trouwens langs een anderen weg R. Trautmann, *Germanische Lautgesetze* (Koningsberger dissertatie) 1906 p. 40-48. Ofschoon de bewijsvoering te wenschen overlaat, bevat dit boekje een bruikbare materiaalverzameling en wordt er voor sommige woorden een ide. betoning der tweede syllabe wel aannemelijk gemaakt.

vooreerst is het in vele gevallen niet uit te maken, hoe het ide. accent geweest is, allerminst, hoe het in het germ. was vóór de opkomst der beginbetoning. De mutatielap is verre van voldoende, om ons deze vraag te laten beoordeelen. En voorts moet de ontwikkeling door tal van analogieformaties gestoord zijn. Er zijn niet weinig woorden, die morphologisch op één lijn schijnen te staan, en waar toch de ontwikkeling verschillend is. Waarom zegt men go. *triggws*, *glaggwus*, on. *glogg*, *dƿogg*, maar go. *kniu*, *triu*; waarom on. *Frigg* maar go. *freis*, waarom on. *hoggva* maar go. *sniwan*? ¹⁾ Een regel hiervoor zal nooit te vinden zijn. Maar wij weten 1. dat de verlenging alleen na korten betoonden klinker plaats heeft, dat dus het resultaat - en daar de verlenging na langen klinker achterwege blijft, waarschijnlijk ook het doel - is verlenging der stamsyllabe, 2. dat latere geminaties in het germ. alle het gevolg zijn van accentwijzigingen, 3. dat in het oergerm. een accentrevolutie heeft plaats gehad, waardoor in vele gevallen twee opeenvolgende syllaben, van welke de eerste kort kon zijn, een zwaren toon kregen, 4. dat het een rhythmische wet is, die in de taal telkens tot uiting komt, dat voor twee op elkander volgende sterke accenten een zekere afstand als minimum vereischt is. Deze overwegingen te samen zijn naar mijne meening voldoende, om aan de hierboven medegedeelde hypothese een niet zoo geringen graad van waarschijnlijkheid te geven.

Indien de hier gegeven verklaring der geminatie van *j* en *u* het juiste treft, dan behoort deze overgang tot de alleroudste Germaansche veranderingen. Zij is dan het onmiddellijk gevolg

1) Mogelijk is bij sterke verba met R. Trautmann t. a. p. aan den invloed van perf. pl. en participium te denken. Verba met enkele *j* hebben dan het consonantisme, dat in praesens en perf. sing. thuis hoort.

van de accentwijziging, die aan het begin staat. Zij is dan ouder dan de klankverschuiving, dan de wet van Verner, die wel het ide. muzikale maar niet meer het ide. expiratorisch accent vooronderstelt; ouder natuurlijk ook dan de wetten voor het wordeinde en vocalische veranderingen als die van *ō* in *ǻ*, die voor een belangrijk deel in een periode der taalgeschiedenis vallen, waarvan het verloop ons uit documenten bekend is.

Amsterdam.
R.C. BOER.